

Riigikohtu 94. aastapäeva kaasuskonkurss

Parimate tööde kogumik

Konkursile laekus 69 tööd, millest 20 olid venekeelsed.

Kaasuskonkursi žürii oli 7-liikmeline. Žürii esimees oli **Indrek Koolmeister** (riigikohtunik), žüriisse kuulusid veel **Kai Kullerkupp** (Tartu Ringkonnakohtu kohtunik), **Marek Vahing** (Lõuna Ringkonnaprokuratuuri prokurör), **Alo Noormets** (Advokaadibüroo Tark Grunte Sutkiene advokaat), **Karolina Antons** (ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetaja Mart Reiniku Koolis), **Heddi Lutterus** (Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna juhataja) ja **Piret Ehrenpreis** (ERR-i ajakirjanik).

Sisukord

Konkursikaasuste tekstid

Laulumemm Luule talgulaul	3
Ristipuude kaasus	5
Lähtekoodi kaasus	7

9. klass

Merilin Lehtla , Ristipuude kaasus	9
Laura Kell , Lähtekoodi kaasus	12
Hedvig Haarde , Laulumemm Luule talgulaul	15

10. klass

Kristel Truuts , Lähtekoodi kaasus	17
---	----

11. klass

Eleri Pilliroog , Ristipuude kaasus	19
Liina-Riste Pappel , Ristipuude kaasus	23
Maris Pedaja , Laulumemm Luule talgulaul	26

12. klass

Eva Jänes , Ristipuude kaasus	29
Taavet Hermann , Laulumemm Luule talgulaul	32
Aleksei Tarjan , Казус «Исходный код»	35

Žürii eripreemia

Anne Mari Hansaar , Ristipuude kaasus	38
--	----

Konkursikaasuste tekstid

Kaasus nr 1

Laulumemm Luule talgulaul

Laulumemm Luule talgulaul

Laulumetsa külas elas rahvalaulik Luule, kes esitas enamasti Eesti rahvalaule, kuid tema repertuaaris oli alati ka talgulaul, mida juba tema ema ja vanaema laulsid ning millele Luule ise oli samuti salme juurde mõelnud. Talgulaul rääkis kohaliku külarahva töödest ja tegemistest ning küla ajaloo. Seda laulu esitati kõikidel tähtsamatel küla üritustel ning sellest oli kujunenud omamoodi küla kogukonna tunnuslaul. Viie aasta eest Luule haigestus. Alguses hoolitsesid tütrede tema eest ise, kuid hiljem palkasid Luule heaolu silmas pidades professionaalse hooldaja. Aasta tagasi Luule suri.

Kohalik külarahvas pidas Luulest väga lugu ning külas elav lauluhuviline Mari otsustas pärast laulumemme surma hakata kohaliku kultuuripärandit koguma, et seda jäädvustada ja avalikkusele rohkem tutvustada. Mari leppis isegi kohaliku lauluseltsiga kokku, et Luule talgulaul kohandatakse koorilauluks ning seda esitatakse Laulumetsa külas korraldataval kihelkonna laulupäeval.

Samuti otsustas Mari kohalikud rahvalaulud kokku koguda ning neist vallavalitsuse toetusel lauliku välja anda, et külarahva jaoks olulised rahvalaulud säiliks ka tulevaste põlvete jaoks. Trükki saadetud lauliku materjalid sisaldasid ka Luule talgulaulu ning Mari ei märkinud talgulaulu autoriks Luulet, vaid kirjutas, et tegemist on rahvaloominguga.

Kui Luule tütrede ema loominguga kasutamisest kuulsid, nõudsid nad, et Mari tasuks neile autoritasu Luule talgulaulu kasutamise eest või siis loobuks talgulaulu koorilauluks kohandamisest ning jäta talgulaulu laulikust välja. Samuti nõudsid Luule lapsed, et talgulaulu sõnade ja viisi autoriks märgitaks laulikus nende ema.

Mari leidis, et kuna talgulaul on muutunud kogukonna tunnuslauluks, mida kõik külaelanikud oskavad peast laulda, ei pea Luulet laulu viisi ja sõnade autorina eraldi märkima. Mari oli ka seisukohal, et Luule loominguga säilitamine on tulevaste põlvete huvides ning selle kasutamise eest tasu nõudmine ei ole õige ja kahjustab Luule mälestust, seda enam, et talgulaulu ei kasutata laulikut välja andes ning laulupäeval esitades tulu saamiseks. Mari selgitas Luule lastele, et kui nad hakkavad kõikidelt talgulaulu kasutatelt ja esitajalt autoritasu nõudma, siis keegi seda enam varsti ei laulagi ja talgulaul unustatakse. Kohalik omavalitsus oli nõus tasuma lauliku väljaandmise kulud, kuid autoritasu maksmisega ei olnud eelarves arvestatud. Seega on oht, et autoritasu maksmise kohustuse korral jääks talgulaul

laulikust välja. Luule lapsed olid seisukohal, et kuna nemad tasusid Luule hooldamisega seotud suured ravi- ning hoolduskulud, on neil õigus saada Luule loomingust tulenevat autoritasu. Mari selgitas, et vanemate eest hoolitsemine on laste kohustus ning ei ole eetiline küsida hoolduskulude katmise eesmärgil Luule loomingule eest autoritasu.

Mari lasi vaatamata Luule laste vastuseisule talgulaulu laulikus ära trükkida, ilma et oleks Luulet autoriks märkinud või tema lastele autoritasu maksnud. Samuti kohandati talgulaul koorilauluks ning märgiti see laulupäeva kavasse. Luule lapsed pöördusid seepeale kohtusse ning nõudsid Marilt talgulaulu laulikus ja laulupäeval kasutamise eest autoritasu ning ühtlasi seda, et laulikust trükitaks parandatud versioon, kus talgulaulu autoriks märgitaks Luule.

Millise otsuse peaks kohus tegema? Kuidas peaks kohus otsust põhjendama?

Abistavad küsimused

Kas Mari võib talgulaulu ilma Luule laste loata laulikus kasutada? Kas Luule tuleb seal märkida laulu autoriks?

Kas Luule lastel on õigus küsida talgulaulu eest autoritasu?

Kas kohus saab otsuse tegemisel arvestada rahvaloomingu säilitamise argumenti? Kui saab, siis kumb on kaalukam, kas rahvaloomingu säilitamine (põhiseaduse preambul) või omaniku (ja tema pärijate) õigus enda (autori) loomingule (põhiseaduse § 39)?

Kaasus nr 2

Ristipuude kaasus

Lõuna-Eestis asuvas Pühametsa vallas hakatakse Euroopa Liidu struktuurifondide toel rajama maantee äärde jalakäijate ja jalgratturite jaoks kergliiklusteed, mis ühendaks Jaamamõisa korterelamuid lähedalasuva vallakeskusega. Seda teelõiku kasutavad kõige enam Jaamamõisa külast Pühametsa algkoolis käivad lapsed. Kuna senine maantee on väga kitsas, siis on jalakäijatel ja ratturitel olnud seal väga ohtlik liigelda. Sellel teelõigul on jalakäijatega juhtunud ka mitmeid liiklusõnnetusi. Seepärast rõõmustavadki kohalikud elanikud, et nende laste koolitee muutub pärast kergliiklustee rajamist palju turvalisemaks.

Rahastamistingimuste kohaselt tuleb kergliiklustee rajada paralleelselt senise maanteega ning selleks on vaja maantee kõrvale nelja meetri laiust maariba. Pühametsa vallavalitsusel tuleb otsustada kummale poole maanteed kergliiklustee rajamiseks luba anda. Kõige problemaatilisem on 200-meetrine lõik Jaamamõisa küla piiril. Ülejäänud teelõigul asuvad kahel pool maanteed kohalike põllumajandusettevõtjale kuuluvad põllud ning tema on nõus müüma vajamineva maa turuhinnaga ükskõik kummal pool teed, peasi et kohalikel lastel oleks turvalisem koolitee. Niisiis oleneb kergliiklustee asukoht just sellest lühikesest lõigust Jaamamõisa küla piiril.

Jaamamõisa küla piiril asub ühel pool maanteed eravalduses olev hoonestatud kinnistu ning teisel pool maanteed riigimets. Eravalduses oleval kinnistul paikneb elumaja, mis asub praeguse maantee servast 25 meetri kaugusel. Kinnistu omanik Mart Lepik ei ole nõus müüma kergliiklustee rajamiseks vajalikku maariba, sest kui rajada kergliiklustee tema krundi poolsesse maantee serva, siis hakkaks tee kulgema tema majale liiga lähedalt ning võõraste inimeste pidev liikumine seal rikuks tema privaatsust. Ta on ehitanud maantee äärde kõrge plankaia ning istutanud kümme aastat tagasi sinna õunapuud. Kergliiklustee rajamisega tema kinnistu poolsesse maantee serva tuleks aed lammutada ja õunapuud maha raiuda. Vallavalitsus on nõus rajama uue aia ja maksma kinni uute õunapuude istikute hinna. Maaomanikku selline lahendus ei rahulda, kuna tema eesaed jääks siis ikkagi liiga väikeseks, eriti kuna teisel pool maja algab kohe naabrite krunt.

Mart Lepiku kinnistu vastas teisel pool teed asub riigile kuuluv mets. Riigimetsa haldav ametiasutus on nõus eraldama sellest metsaservast kergliiklustee rajamiseks vajaliku maariba. Kergliiklustee rajamiseks sellele poole maanteed tuleks aga maha võtta umbes 50 mändi, millest mõned on rohkem kui sada aastat vanad. Mändide mahavõtmise vastu võitleb ägedalt kohalik MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad, sest tegemist on ristipuudega. Ristipuud kuuluvad vanasse Lõuna-Eesti matusekombestikku. Need on teeärsed puud, mille koore sisse on lõigatud ristid. Rist lõigati puukoorde, kui matuserong liikus koos lahkunuga kodust surnuaia või kiriku poole. Ristimärkide lõikamine puudesse pidi takistama surnud hingede tagasipöördumist. Selles ristimännikus on oma ristipuud kohalikel perekondadel ja tervetel suguvõsadel. Mitmetel puudel on näha ka värskelt lõigatud riste, seega on see komme veel praegugi kohalike elanike seas au sees.

MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad nõuab, et kui Mart Lepik ei ole maa müümisega nõus, siis tuleb see temalt avalikes huvides sundvõõrandada, kuid ristipuid maha võtta ei tohi, sest need kannavad kohalikku kultuuripärandit. Samas on nad nõus, et kergliiklustee rajamine on äärmiselt vajalik.

Pühametsa vallavalitsusel tuleb teha otsus, kummale poole maanteed kergliiklustee rajamiseks luba anda.

Millise otsuse peaks Pühametsa vallavalitsus tegema? Kuidas peaks seda otsust põhjendama, et hilisema võimaliku vaidlustamise korral kohtus saaks halduskohus öelda, et kohalik omavalitsus on otsuse tegemisel teostanud kaalutusõigust õigesti?

Abistavad küsimused

Kelle ja milliseid huve peab Pühametsa vallavalitsus otsuse tegemisel arvesse võtma?

Kas Pühametsa vallavalitsus saab otsuse tegemisel arvestada kohaliku kultuuripärandiga? Kui saab, siis kumb on kaalukam, kas kohalik kultuuripärand (põhiseaduse preambul) või kinnistu omaniku omandipõhiõigus (põhiseaduse § 32)?

Allikas: internet.

Lähtekoodi kaasus

---

11. klassi õpilased Lauri P. ja Sergei B. on arvutihuvilised. Mõlemad poisid alustasid programmeerimisega juba algkoolis ja plaanivad pärast gümnaasiumi lõpetamist jätkata õpinguid ülikoolis informaatika erialal.

Ühel õhtul otsustab Lauri ajaviiteks uurida suuremate Eesti ettevõtete veebilehtede lähtekoode. Olles üllatunud mitmest ebaõnnestunud programmeerimisvõttest, mida ta juba esimese kolme leheküljel juures kohtab, Lauri huvi ainult kasvab. Juhtiva internetiteenuse pakkuja äsjavalminud veebilehe HTML-koodi uurides avastab Lauri sealt kommentaari administraatori kasutajanime ja salasõnaga. „Kindlasti on tegemist mingi naljaga,“ arwab Lauri, kuid otsustab siiski asja edasi uurida.

Suur on poisi jahmatus, kui pärast parooli sisestamist selgub, et Lauril on nüüdsest juurdepääs sadade tuhandete klientide andmetele. Lauri vaatab uudishimust oma vanemate internetiühenduse kohta käivaid andmeid, kõik paistab klappivat! Seejärel saadab nooruk veebilehe administraatorile e-kirja, milles kirjeldab oma avastust.

Päevad mööduvad, aga keegi ei võta Lauriga ühendust ega muuda ka parooli. Viiendal päeval räägib Lauri juhtunust oma sõbrale Sergeile. Poisid otsustavad anda hoolimatule administraatorile väikese õppetunni – nad vahetavad senise parooli uue vastu ja paigutavad internetiteenuse pakkuja veebilehele hoiatava teate „See veebileht ei ole turvaline!“. Kindluse mõttes saadavad nad uue parooli siiski ka veebilehe omanikule.

Kuna tegemist on külastatava leheküljega, jõuab uudis hoiatavast teatest kiiresti meediasse. Piinlikust olukorrast pääsemiseks esitab ettevõtte politseisse kiiresti avalduse, milles süüdistab poisse häkkerluses.

Laurile ja Sergeile esitatakse süüdistus karistusseadustiku § 217 lg 1 ja § 206 järgi. Prokuratuur leiab, et süüdistatavaid tuleks karistada arvutisüsteemile ebaseadusliku juurdepääsu eest koodi, salasõna või muu kaitsevahendi vältimise teel. Lisaks leiab prokuratuur, et teate lisamise ja uue parooli seadmisega on poisid toime pannud arvutisüsteemis olevate andmete ebaseadusliku muutmise.

Lauri ja Sergei vaidlevad süüdistustele vastu. Veebilehe lähtekood on avalik ja igaüks võib seda veebilehitsejat kasutades vaadata¹. Seega ei ole tegemist salasõna vältimisega. Samuti väidavad poisid, et nende tegevus ei tekitanud kellelegi kahju, vaid pigem kasu – ebaturvaline parool muudeti ära. Parooli sattumine valedesse kättesse oleks võinud kaasa tuua paljude inimeste isiklike andmete lekkimise (või nende pahatahtliku muutmise). Poisid selgitavad, et administraatori apaatusus probleemi lahendamisel ei jätnud neile muud võimalust kui juhtida turvaaugule avalikult tähelepanu.

Kuidas peaks kohus Sinu hinnangul asja lahendama ja mida otsuse tegemisel arvesse võtma?

Abistavad küsimused

Kas praegusel juhul saab lugeda arvutisüsteemi salasõnaga kaitstuks?

Kas ja millises ulatuses võiks võõra salasõna kasutamine olla lubatav?

Kas ja millal võiks salasõna vahetamine ja hoiatava teate veebilehele paigutamine olla õigustatud?

9. klass

I auhinnaline koht

Ristipuude kaasus

Merilin Lehtla, Vaida Põhikool

Juhendaja Ardo Niinre

Euroopa Liidu struktuurfondide toel on võimalik rajada kergliiklustee, mis ühendaks Pühametsa vallas Jaamamõisa korterelamud lähedalasuva vallakeskusega. Kergliiklustee rajamise tulemusel muutuks kohalike elanike liiklemine turvalisemaks. Rahastamistingimused näevad ette, et tee tuleb rajada paralleelselt senise maanteega, mille tarbeks on vaja eraldada 4 meetri laiune maariba.

Jaamamõisa küla piiril on problemaatiline 200 meetrine teelõik, kus ühel pool asub eravalduses olev hoonestatud kinnistu ning teisel pool riigimets. Kohalik omavalitsus on otsuse tegemiseks avalikult küsinud erinevate huvitatud isikute seisukohti. Oma seisukoha on esitanud eramaa omanik Mart Lepik ja MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri kaitsjad.

MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri kaitsjad seisukoht

Oleme seisukohal, et kergliiklustee rajamine on väga vajalik ja see muudaks inimeste liikumise korterelamute ja vallakeskuse vahel oluliselt turvalisemaks. Kergliiklustee tuleks rajada Mart Lepiku eramaale, sest teisel pool asuvad vajamineval 4 meetrisel alal ristipuud, mis kannavad kohalikku kultuuripärandit. Kuigi ristipuud asuvad riigile kuuluvas metsas, siis puudutab tee rajamise tõttu 50 ristipuu raiumine MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri kaitsjad huve. Ristipuude näol on tegemist olulise vana Lõuna-Eesti matusekombestikuga ja nimetatud ristimännik on tähtis religioosne objekt, mille au sees olemist tõendavad mitmetel puudel olevad värskest lõigatud ristid.

Eesti Vabariigi põhiseaduse preambul sätestab, et Eesti riik peab tagama eesti rahva ja kultuuri säilimise läbi aegade. See tähendab, et kohalik omavalitsus peab seadusliku otsuse tegemisel lähtuma sellest, et Eesti kultuur säiliks. Otsuse langetamisel tuleb arvestada, et eramaale tee rajamisega oleksid riivatud ainult ühe inimese huvid, aga ristipuude raiumisega saaksid kahjustatud vähemalt 50 perekonna huvid, kes on puudele ristid teinud vana matusekombestiku kohaselt.

Kui Mart Lepik ei ole nõus oma eramaale tee rajamisega, siis tuleb see üldistes huvides vajalikus osas kohaliku omavalitsuse otsusega sundvõõrandada.

Mart Lepiku seisukoht

Nõustun, et kergliiklustee rajamine on kohalikele inimestele äärmiselt vajalik, kuid leian, et tee on võimalik rajada riigimetsa arvelt. Tee rajamine minu kinnistule tähendaks rajatud kõrge plankaaia lõhkumist, 10-aastaste õunapuude raiumist ja minu kinnistu suuruse vähendamist.

Ma ei nõustu Vallavalitsuse poolt pakutud võimalusega, et valla poolt ehitatakse uus aed ja ostetakse uued õunapuu istikud. 4 meetri võrra eesõue vähendamise tulemusel ei oleks enam võimalus istutada uusi õunapuid maja ette, sest need hakkaks olema majale liiga lähedal. Arvestades 10 aastaste õunapuude suurust, oleks sügisel elumaja eeshoov maha kukkunud õunu täis ning kõndimiseks ohtlik.

Rikutud saaks minu privaatsus, sest kergliiklusteed hakkavad kasutama paljud inimesed ja nad kõik mööduksid minu majast väga lähedalt. Minu maja taga on kohe naabrite krunt, seega ei ole mul võimalik privaatset olla ka teisel pool maja. Minu krunt on nii väike, et sellest 4 meetri laiuse riba sundvõõrandamine oleks oluline kaotus minu omandile.

Põhiseaduse § 32 sätestab, et igapähe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. Praegusel juhul ei saa rääkida võrdsusest minu ja MTÜ Pühametsa pärandkultuuri kaitsjate vahel. Ristipuud kuuluvad riigile ja tundmatud inimesed on asunud neid puid märgistama. Märkide tegemine ei tähenda, et neist on saanud puude omanikud. Puudele ristide süvendamine ei ole laialtlevinud Eesti rahva komme, mida kõik teavad. Selle tõttu ei ole riik maa omanikuna kõnealust ristimetsa ka kaitse alal võtnud ja on nõus eraldama kergliiklustee rajamiseks vajamineva maa.

Leian, et põhiseaduse § 33 alusel ei tohi minu eraomandis olevat maad sundvõõrandada. Põhiseaduse § 33 kohaselt on kodu puutumatu. Kodu puutumatus võib rikkuda ainult seaduses ettenähtud juhtudel ja sellisel juhul on mõeldud sissetungimist ja läbiotsimist, aga mitte kodu ära võtmist.

Järelikult tuleb kergliiklustee rajada riigimetsa arvelt.

Kohaliku omavalitsuse otsus

Põhiseaduse § 154 kohaselt otsustavad ja korraldavad kõiki kohaliku elu küsimusi kohalikud omavalitsused, kes tegutsevad seaduste alusel iseseisvalt. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg 1 kohaselt on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada valla ruumilist planeerimist ning teede korrahoidu.

Kohalik omavalitsus on seisukohal, et kuna Euroopa Liidu struktuurfondide toel on võimalik oluliselt soodsamalt kergliiklustee rajada, siis tee rajamise vajalikkust ei ole vaja enam kaaluda. Kohalike inimeste turvalisuse huvides tuleb tee ehitada. Otsustada tuleb millisele maaüksusele tee tulevikus jääb.

Kohalik omavalitsus peab otsuse tegemisel lähtuma seadusest ning lõpliku otsuse tegemisel tuleb arvestada MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri kaitsjad (MTÜ) ja eraisiku Mart Lepiku õiguste rikkumise suurust ja võtta vastu otsus, mis kahjustaks kellegi õiguseid kõige vähem.

MTÜ viitab põhiseaduse preambulis sätestatud Eesti kultuuripärandi hoidmise kohustusele. Mart Lepik viitab põhiseadusega kaitstud omandiõigusele (§ 32) ja kodu puutumatusse (§ 33).

Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulis sätestab, et Eesti riik peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade. Mida täpsemalt on mõeldud eesti keele, kultuuri ja rahvuse säilitamise all, seda täpsustatakse põhiseaduse üksikutes paragrahvides. Näiteks § 6, mille kohaselt on Eesti riigikeel eesti keel või § 37, mille kohaselt on igapähe õigus haridusele. Ükski paragrahv ei sätesta eraldi kultuuri säilitamist, millest järeldub, et eesti kultuuri säilitamine on hõlmatud perekonna, rahvuse ja keele säilimise kaudu.

Omandi- ja kodupuutumatus ning nendesse õigustesse sekkumise tingimused on otseselt põhiseaduse eraldi paragrahvides välja toodud.

Eravalduses oleva kinnistu peal on eluhoone, mis asub 25 meetri kaugusel teeservast. Tee ääres on plankaed ja õunapuud. Vallavalitsus on nõus rajama uue aia ja maksma kinni õunapuu istikud, mille tulemusel saaks taastatud endine olukord, kuid isiku kinnistu väheneks 4 meetri võrra. Mart Lepik ise on seisukohal, et õunapuud jääksid sellisel juhul elumajale liiga lähedale ja see oleks ohtlik.

50 ristipuu asemele uue 50 männi istiku istutamine on võimalik, kuid see ei taasta läbiviidud kombetalitusi ega hingelist väärtust isikutele, kes puudele riste on lõiganud.

Kahe arvamust avaldanud poole kahjustada saavad õigused ei ole võrdsed. Ühelt poolt saaks kahjustatud Mart Lepiku omand, teiselt poolt riigi omand. Kuigi riigi mets ei ole MTÜ omand, saaksid riigimetsa raiumise tagajärjel MTÜ huvid kahjustatud. Omandiõigus on põhiseadusega reguleeritud ja seega tugevamalt kaitstud.

Riigimetsa haldav ametiasutus on nõus eraldama sellest metsaservast kergliiklustee rajamiseks vajaliku maariba ehk loovutama omandi vabatahtlikult. Järelikult ei ole põhjendatud sundvõõrandamine selle omandi arvelt, mille omanik ei ole oma nõusolekut andnud.

Põhiseaduse § 32 teine lause lubab omandit omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest. Kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lg 3 alusel kui eesmärk, milleks sundvõõrandamist taotletakse, on saavutatav ilma teise isiku omandis oleva kinnisasja omandamiseta, ei ole sundvõõrandamine lubatud.

Kohalik omavalitsus otsustas: planeerida kergliiklustee riigimaale.

Laura Kell, Tallinna Prantsuse Lütseum

Juhendaja Liis Reier

11. klassi õpilased Lauri P. ja Sergei B. on arvutihuvilised. Ühel õhtul otsustab Lauri ajaviiteks uurida suuremate Eesti ettevõtete veebilehtede lähtekode ja avastab üllatusega ühe juhtiva internetiteenuse pakkuja äsjaloodud kodulehe HTML-koodist kommentaari administraatori kasutajanime ja salasõnaga. Pikema uurimise käigus avastab Lauri, et andmed on tõepärased ja et tal on nüüd juurdepääs sadade tuhandete klientide isiklikule infole. Lauri saadab veebilehe administraatorile kirja, milles kirjeldab oma avastust, kuid vastust ei saabu ja ka andmed ei muutu. Lauri räägib seejärel sellest oma sõbrale Sergeile. Nad vahetavad senise parooli uue vastu ja paigutavad internetiteenuse pakkuja veebilehele hoiatava teate „See veebileht ei ole turvaline!”, kuid saadavad uue parooli siiski ka veebilehe omanikule. Pärast uudise kajastumist meedias esitab ettevõtte Lauri ja Sergei vastu avalduse ja neile esitatakse süüdistus karistusseadustiku § 217 lg 1 ja § 206 järgi. Lauri ja Sergei vaidlevad süüdistustele vastu. Veebilehe lähtekood oli avalik ja nende tegevus ei toonud mitte kellelegi kahju, vaid pigem kasu.

Kaitse argumendid

Veebilehte omav ettevõtte esitab poistele süüdistuse arvutis olevate andmete või programmi ebaseadusliku vahetamise, kustutamise, rikkumise või sulustamise eest, kui sellega on tekitatud oluline kahju, samuti arvutisse andmete või programmi ebaseadusliku sisestamise eest, kui sellega on tekitatud oluline kahju (§ 206 karistusseadustikus). Laurile ja Sergeile ei kehti paragrahvi teine pool, mis väidab, et nad tekitasid oma tegevusega olulist kahju, sest poisid ei avalikustanud leitud andmeid mitte kellelegi ega otsustanud neid ka ebaseaduslikult klientide ja ettevõtte vastu kasutada. Pärast andmete esmakordset avastamist oli Lauri esimene tegu saata veebilehe administraatorile hoiatav kiri, et ära hoida klientide privaatsuse edaspidist tõsisemat rikkumist.

Samuti ei saa lugeda veebilehte salasõnaga kaitstuks, sest igapähe on võimalus vaadata ükskõik millise veebilehe lähtekoodi, sest see protsess ei nõua arvutihakkimiseoskusi ega suurt vaeva, tehes kogu HTML-koodi avalikuks. Administraatori salasõna ja kasutajanime

leidumine lähtekoodis ei ole mingil moel Lauri ega Sergei süü, vaid administraatori enda lohakuks. Vähe sellest, et viimane tegi nii lihtsaks väga oluliste andmete leidmise, ei reageerinud ta ka Lauri esimesele teavitusele, mis teda veast hoiatas. Eesti põhiseaduse § 44 p 3.2 kohaselt on igapähe õigus saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni, teisisõnu, tegu on avalikku teabelevisse suunatud informatsiooniga, mille (vähemalt üheks) sihtgrupiks on avalikkus (kaitsealasse kuuluvad igasugused informatsiooniallikad, sh ka internet).

Siiski on Lauri ja Sergei rikkunud Karistusseadustiku § 217, mille kohaselt arvuti, arvutisüsteemi või arvutivõrgu ebaseadusliku kasutamise eest koodi, salasõna või muu kaitsevahendi kõrvaldamise teel määratakse rahaline karistus. Ka selle paragrahvi rikkumisel ei eksinud poisid nii rängalt, sest kuigi nad kasutasid salasõna ebaseaduslikult ja muutsid veebilehe andmeid, teavitasid nad sellest ka administraatorit ega andnud uusi andmeid mujale edasi. Ainuke asi, mida nad tegid pärast andmete muutmist, oli veebilehele hoiatuse riputamine, mis ei teinud muud kui andis klientidele ja avalikkusele teada lehe turvalisuse puudumisest ja hoidis ära nende info edasise leviku. Kohati on võõra salasõna kasutamine isegi õigustatud, kui selle eesmärgiks on klientide heaolu. Kohus peaks otsustamisel siiski arvesse võtma ka Karistusseadustiku § 87 (eelnevalt muidugi kontrollides, kas süüalused isikud olid süüteo sooritamise hetkel kuni 18 aastat vanad), mille alusel tuleks arvestada neljateistkümne- kuni kaheksateistkümneaastase isiku kõlbelise ja vaimse arengu taset ning tema võimet oma teo keelatuses aru saada või oma käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtida. Lauri ja Sergei ei pruukinud mõista oma teo tõsidust, kuigi nad tahtsid tegelikkuses ainult head.

Kaitse leiab, et kõige rangem karistus antud süüteo eest võiks olla väike rahasumma.

Prokuratuuri argumendid

Prokuratuur süüdistab 11. klassi õpilasi Laurit ja Sergeid karistusseadustiku § 217 lg 1 ja § 206 järgi. Lisaks leiab, et süüdistatavaid tuleks karistada arvutisüsteemile ebaseadusliku juurdepääsu eest koodi, salasõna või muu kaitsevahendi vältimise teel. Veel arvab prokuratuur, et teate lisamise ja uue parooli seadmisega on poisid toime pannud arvutisüsteemis olevate andmete ebaseadusliku muutmise. Veebilehe salasõna ei olnud ilmselgelt avalikuks kasutamiseks ja poistel polnud mitte mingisugust õigust ei andmeid muuta ega lehele teadet riputada, sest nad tekitasid sellega kahju hageja ettevõttele ja neil oli ka illegaalne juurdepääs ettevõtte klientide privaatinfote. Viimasega rikkusid nad Eesti

põhiseaduse § 26 punkti 9.3 - Riigikohtu halduskolleegium on märkinud, et „eraelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist”.

Riputades veebilehele avaliku hoiatusteate, mis jõudis lõpuks ka meediasse, selle asemel, et oodata administraatorilt vastust andmete kohta, kahjustasid Lauri ja Sergei tugevasti ettevõtte mainet ja rikkusid ka põhiseaduse II peatüki § 17 – kellegi au ega hea nime ei tohi teotada. Võõra veebilehe salasõna kasutamine ei ole prokuratuuri arvates mitte mingis ulatuses lubatav ja ei ole ka õigustatud andmete või veebilehe muutmine.

Prokuratuuri lõplik otsus on, et kõige leebem karistus poistele oleks üle 1000-eurone trahv. Kuigi karistusseadustiku paragrahvi 206 järgi oleks asjakohane ka kuni üheaastane vanglakaristus, lepib ettevõtte ka suure rahatrahviga. Põhiseaduse paragrahvi 25 kohaselt on igaühel õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele, mida vastuargumentide põhjal prokuratuur ka õigustatult leiab. Põhiseaduse § 44 punkti 4.3 alusel ei ole õigus saada infot avaliku võimu organite ja ametiisikute tegevuse kohta piiramatult. Juurdepääs ei laiene PS § 44 lg 2 kohaselt andmetele, mille väljaandmine on seadusega keelatud, ja eranditult asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud andmetele. Antud juhul oli klientide info mõeldud ainult ettevõttele endale. Prokuratuuri argumendid on õigustatud ja hüvitenõue peaks saama rahuldatud.

Kohtu otsus

Kohus mõistab Lauri ja Sergei süüdi 500-eurose trahviga arvuti, arvutisüsteemi või arvutivõrgu ebaseadusliku kasutamise eest koodi, salasõna või muu kaitsevahendi kõrvaldamise teel. Kohus mõistab Lauri ja Sergei aga süütuks järgmise põhjendatud väite puhul: süüalustele ei kehti § 206, sest kohus leiab, et nad ei tekitanud firma klientidele mingisugust kahju ja püüdsid isegi nende privaatsus kaitsta, mitte kurjasti nende vastu kasutada. Samas on ka põhjendatud prokuratuuri argument PS § 44 alusel, sest kaitse toodud argument, et § 44 p 3.2 kohaselt on igapähe õigus saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni, on kohtu arvates siinkohal mitteõigustatud ega kehti. Formuleering „üldiseks kasutamiseks levitav” tähendab, et informatsioon on tehtud vabatahtlikult või seaduses sätestatud kohustust täites kättesaadavaks individuaalselt kindlaksmääramata isikute ringile. Antud juhul ei olnud administraatori salasõna ja kasutajanimi tehtud avalikuks vabal tahtel, vaid administraatori ebakompetentsusest ja lohakusest ning ehkki see ei ole poiste süü, ei ole see ka kohtu arvates piisav argument nende kaitseks.

Ettevõttel on õigus materiaalsele hüvitisele ja nagu nad nõudsid, saab see ka rahuldatud. Kohus esitab aga uue süüdistuse hageja ettevõtte administraatorile. Karistusseadustiku § 290 - ametiisiku poolt oma ametialase ülesande täitmata jätmise või pealiskaudse täitmise eest sellesse kohusetundetu või hooletu suhtumise tõttu, kui sellega on tekitatud suur kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või huvidele või avalikele huvidele, karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vanglakaritusega. Siinkohal ei määra kohus administraatorile kumbagi neist, kuid temalt võetakse karistusseadustiku § 49 põhjal tegutsemiskeeld ettevaatamatu tegutsemise eest. Ta avalikustas lohakusest sadade tuhandete klientide privaatandmed, seades kõik need kliendid ohtu ja kui teda sellest teavitada püüti, ei tulnud temalt mingisugust reaktsiooni.

Laulumemm Luule talgulaul

Hedvig Haarde, Tallina Prantsuse Lütseum

Juhendaja Liis Reier

Laulumetsa külas elas rahvalaulik Luule, kes esitas Eesti rahvalaule, kuid tema repertuaaris oli alati ka talgulaul, mida juba tema ema ja vanaema laulsid ning millele Luule ise oli samuti salme juurde mõelnud. Aasta tagasi Luule suri. Lauluhuviline Mari otsustas pärast laulumemme surma hakata kohaliku kultuuripärandit koguma. Mari leppis kohaliku lauluseltsiga kokku, et Luule talgulaul kohandatakse koorilauluks ning seda esitatakse Laulumetsa külas korraldataval kihelkonna laulupäeval. Mari koostas oma kogutud rahvalauludest lauliku, kus oli ka Luule talgulaul sees. Laulu autoriks märkis ta, et tegemist rahvaloominguga. Luule tütreid nõudsid, et autoriks märgitaks nende ema. Mari seda ei teinud ja lasi lauliku trükki, samuti kohandati Luule talgulaul koorilauluks ja lisati laulupäeva kavva. Luule lapsed pöördusid seepeale kohtusse ning nõudsid Marilt talgulaulu laulikus ja laulupäeval kasutamise eest autoritasu ning ühtlasi seda, et laulikust trükitaks parandatud versioon, kus talgulaulu autoriks märgitaks Luule.

Luule tütarde esindaja seisukoht

1. Mari ei küsinud Luule lastelt luba talgulaulu lisamiseks laulikusse. Kuna tegemist on naiste lahkunud ema loominguga, oleks olnud elementaarne selleks luba küsida.
2. Mari oleks pidanud laulikus märkima talgulaulu autoriks Luule, sest tema on lisanud laulule enda kirjutatud salme. Et ka Luule ema ja vanaema olid seda levitanud, siis oli tegemist perekonnas levinud lauluga.
3. Luule lastel on õigus küsida autoritasu, sest Eesti Vabariigi põhiseaduse §39 järgi on autoril võõrandamatu õigus oma loomingule. Talgulaul oli Luule looming, seega on tal sellele võõrandamatu õigus. Et Luule ei olnud koostanud testamenti, toimus pärimine seaduse järgi. Pärimisseaduse §13 p. 1 järgi on esimese järjekorra seadusjärgsed pärija pärandaja alanejad sugulased ehk lapsed. Sama paragrahvi p. 5 järgi pärivad pärandaja lapsed võrdsetes osades.
4. Luule talgulaulu lauldi juba Luule eluajal suurematel küla üritustel. Luule sel ajal autoritasu ei küsinud, kuid nüüd on pärimisseaduse §13 järgi laulu omanikud Luule tütreid ja neil on õigus laulu laulmise eest küsida autoritasu.
5. Luule oli talgulaulu autor. Autoriõiguste seaduse §7 alusel tekib inimesele autoriõigus teosele selle loomisel.

Mari esindaja seisukoht

1. Mari ei pea küsima Luule lastelt luba talgulaulu kasutamiseks, sest see ei olnud ainult Luule loomine, vaid rahvalooming, mida Luule täiustas paari endakirjutatud salmiga. Luule laste seisukoha järgi oleks Mari pidanud sel juhul küsima kõigilt kunagi talgulaulu laulnud või seda täiustanud inimestelt või nende järeltulijatelt luba talgulaulu lisamiseks laulikusse. Et aga talgulaulu näol on tegemist rahvalauluga, millel autor puudub, pole Luule lastel õigust selle eest autoritasusid nõuda.
2. Luulet ei saa märkida laulu autoriks, sest juba tema ema ja vanaema laulsid ning täiustasid seda, seega ei olnud Luule laulu autor, vaid äärmisel juhul kaasautor. Et talgulaulu pole varem kusagile üles kirjutatud, vaid mälu järgi lauldud, võib öelda, et põhimõtteliselt kõik seda laulu laulnud inimesed on seda täiustanud või oma sõnadega mugandanud. See tähendab, et kõik need inimesed on laulu autorid. Lihtsustamiseks ongi selliseid laule hakatud kutsuma rahvaloominguks.
3. Eesti Vabariigi põhiseaduse preambul ütleb, et põhiseaduse kohustuseks on eesti kultuuri säilitamine. See tähendab, et kõik seaduse paragrahvid ja punktid on koostatud seda mõtet toetades. Mari lisas talgulaulu laulikusse selle mõttega, et inimesed seda ära ei unustaks ja ikka edasi laulaks. Tänu tema teole säilitatakse talgulaulu ka siis, kui selle lauljad on surnud.
4. Autoriõiguste seaduse §5 p. 2 järgi ei kohaldata rahvaloominguteostele käesolevat seadust.
5. Kui me tõesti nõustuks faktiga, et Luule oli talgulaulu autor, siis ei oleks tal sellele autoriõigusi, sest autoriõiguste seaduse §7 p. 1 järgi tekib autoriõigus teose loomisega, kuid sama paragrahvi p. 2 järgi loetakse teos looduks sellel hetkel, kui see on väljendatud mingis objektiivses, tajumist ja reprodutseerimist või fikseerimist võimaldavas vormis. Lisaks ei loonud Luule seda teost, vaid lihtsalt täiustas seda. Laulu tegelikku loojat pole teada.

Kohtu otsus

Kohus otsutab Mari kasuks, sest Luule ei olnud talgulaulu autor, vaid kohandaja ja täiustaja, nagu iga teinegi inimene, kes seda laulis. Seega on talgulaulu näol rahvaloominguga, nagu Mari ka laulikusse märkis. Kui Mari oleks lisanud laulikusse vaid Luule kirjutatud salmid, oleks tütreid saanud autoritasusid nõuda. Luule tütreid võivad olla küll Luule muu vara esmapärijad, kuid talgulaul ei olnud Luule omand. Seega ei saanud tütreid seda pärida ega ka selle eest autoritasusid nõuda. Kohus soovib aga laulupäeval talgulaulu lauldes Luule mälestamiseks ta ära mainida kui laulu peamine esitaja ja edasikandja.

Kaasuse kirjutamisel on kasutatud Eesti Vabariigi põhiseadust, pärimisseadust ning autoriõiguste seadust.

10. klass

I auhinnaline koht

Lähtekoodi kaasus

Kristel Truuts, Tartu Kivilinna Gümnaasium

Juhendaja Merle Lupp

Süüteküsimus nr X-XX-XXXXXX

Süüdistatavad: 11. klassi õpilased Lauri P ja Sergei B

Õigusrikkumine karistusseadustiku § 217 lg 1 ja § 206 järgi.

Lauri P ja Sergei B kaitsja pole prokuratuuri süüdistustega nõus, leides, et süüdistused karistusseadustiku § 217 lg 1 ja § 206 järgi on alusetud.

Kaitsja seisukohad

Lauri P ja Sergei B ei ole süüdi neile omistatud õigusrikkumises.

Süüdistatav Lauri sisenes veebilehe andmebaasi administraatori kasutajanime ning parooliga, mis oli legaalselt avaldatud veebilehe omaniku poolt.

Süüdistatavad ei ole tegelenud häkkerlusega nagu viitab prokuratuur oma süüdistuses. Veebilehe lähtekoodi uurimine ei ole illegaalne ning selle uurimiseks ei ole vaja spetsiaalseid programme, vaid piisab näiteks laialt levinud veebibrauseri kasutamisest.

Leides veebilehe lähtekoodis avaldatud kasutajanime ja parooli, pidas süüdistatav Lauri seda naljaks, kuid professionaalsest huvist tulenevalt kontrollis siiski antud paroolide sobivust. Antud juhul ei olnud süüdistatavatel veebikeskkonda sisenedes eesmärgiks toime panna midagi kuritahtlikku, vaid lihtsalt kontrollida veebilehe turvalisust.

Eelneva väite tõendamiseks, andsid poisid võimaluse veebilehe administraatoril nende tegevusest teada saada, saates e-kirja veebilehe puudulikkuse kohta. Süüaluste väitel ei saanud nad ka enne parooli muutmist mingit tagasisidet veebilehe administraatorilt. Samuti ei muudetud ühegi kliendi andmeid, vaid kontrolliti ainult oma vanemate internetiühenduse kohta käivaid andmeid. Tulenevalt eelnevast leiavad süüdistatavad, et administraatori poolt avaldatud koodide abil sisse logides pole nad midagi ebaseaduslikku toime pannud.

Süüdistatavad ei saa nõustuda ka prokuröri väitega, et veebilehele teate lisamisega ning veebilehe administraatori poolt avalikult avaldatud parooli ning kasutajanime muutmise on nad pannud toime arvutisüsteemis olevate andmete ebaseadusliku muutmise. Süüdistatavad leiavad, et parooli muutmine ning teate üles panemine oli vajalik. Vastasel juhul oleks tekkinud hoopis kahju inimeste isiklike and-

mete lekkimise näol. Samuti oli teade vajalik lehte külastavate klientide informeerimiseks, sest administraator ise midagi selleks ette ei võtnud. Seetõttu leiavad süüdistatavad, et nende tegevus tõi rohkem kasu kui kahju. Samuti soovivad nad tähelepanu pöörata sellele, et uus parool saadeti ka administraatorile ning mingit kahju sellega seoses ei tekitatud. Lähtuvalt sellest tuleb prokuratuuri süüdistus tühistada.

Prokuratuuri seisukohad

Politseisse esitatud avalduse põhjal, milles internetiteenust pakkuv ettevõtte süüdistab Lauri P ja Sergei B häkkerluses ning uurinud kogu juhtumit, leiab prokuratuur, et süüdistatavate, Lauri ja Sergei teod on kvalifitseeritavad karistusseadustiku § 217 ja § 206 järgi, mis käsitlevad arvutialaseid õigusrikkumisi.

Prokuratuuri arvates tuleb süüdistatavaid, Lauri P-d ja Sergei B-d, karistada ebaseadusliku juurdepääsu eest koodi, salasõna või muu kaitsevahendi vältimise teel. Lisaks leiab prokuratuur, et teate lisamisega veebilehele ning administraatori parooli muutmisega on süüdistatavad toime pannud arvutisüsteemis olevate andmete ebaseadusliku muutmise.

Häkkerlus on häkkerlus, toime on pandud andmete ebaseaduslik muutmine, olgugi see väidetavalt teostatud heade kavatsustega ja kedagi kahjustamata. Selle kohta on ainult süüaluste sõna. Faktid aga näitavad tõsist õigusrikkumist.

Olgugi, et noormehed on alaealised, peavad nad vastutama tehtud tegude eest. Kuna mõlemad on aktiivsed arvutikasutajad ja planeerivad oma õpinguid jätkata informaatika alal, võib neil karistusest jäämise korral tekkida arvamus, et internetikeskkonnas ei peagi seadustest kinni pidama.

Ettepanek on noorukeid karistada hoiatuse ja rahatrahviga.

Kohtu otsus

Enne, kui jõuda sisulise otsuseni, tuleb välja selgitada, kas antud juhul saab lugeda arvutisüsteemi salasõnaga kaitstuks?

Kohus on seisukohal, et tegemist on arvutisüsteemiga, mis on kaitstud salasõnaga, olenemata sellest, et veebilehe lähtekood sisaldas sisselogimiseks vajalikku infot. Kohtu arvates saab antud olukorda võrrelda lukustatud uksega, kuhu kõrvalised isikud ei või siseneda, kuigi on ukse ette jäetud luku võti. Seetõttu saab väita, et süüdistatav Lauri pole saanud vastavaid koode õiguspäraselt ning tal polnud ebaseaduslikku õigust siseneda arvutisüsteemi.

Silmas peab pidama ka asjaolu, et ettevõtte ei reageerinud poiste tegevusele isegi siis, kui neile uued paroolid saadeti. Arvestades seda, et administraatori kasutajanimi ja salasõna leiti veebilehe HTML-i koodi uurides kommentaaridest, leiab kohus, et tekkinud olukorras on ametialases lohkuses süüdi veebilehe administraator.

Asjaolusid arvesse võttes, on kohus seisukohal, et süüdistatavad tegutsesid hädakaitseseisundi olukorras ning neil oli õigus võõrast salasõna kasutada ja seda ära muuta. Oma tegevusega on süüdistatavad ära hoidnud võimaliku andmete lekkimise, mille tulemus oleks võinud tekitada inimestele reaalselt kahju.

Inimeste isiklike andmete kaitstus kaalub üles noormeeste poolse seadusrikkumise. Arvestada tuleb, et noormehed on alaealised ja nad ei osanud leida muid meetodeid tekkinud olukorra lahendamiseks. Seega leiab kohus, et Lauri P ja Sergei B tuleb jätta karistamata.

11. klass

I auhinnaline koht

Ristipuude kaasus

Eleri Pilliroog, Tallinna Saksa Gümnaasium

Juhendaja Ulla Herkel

„Kohalik MTÜ võitleb ristipuude säilitamise poolt“

Pühametsa vallaleht nr. 26 November 2013

Pühametsa vallaleht on juba mõnda aega jälginud vallas toimuvat arutelu uue kergliiklustee teemal. Vald on lõpuks saanud toetust Euroopa Liidu struktuurfondidelt ja on lootust, et aasta pärast on meie vallas uus tee valmis. Kergliiklustee on plaanitud paralleelselt tänase maanteega ning on umbes neli meetrit lai. Suurem osa maad, millele uut teed plaanitakse rajada kuuluvad kohalikule põllumajandusettevõtjale, kes oli nõus vallale vajamineva maa müüma.

Kahjuks on problemaatiline 200-meetrine lõik Jaamamõisa küla piiril, kus kasvavad ristipuud. Kohalik MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad võitlevad ägedalt ristipuude mahavõtmise vastu. Nad nõuavad puude säilitamist ja tee rajamist teisele poole teed, kus asub M. Lepiku eravaldu. Mart Lepiku omakorda kardab, et ta peab ristipuude pärast loobuma oma aiast.

Eile, 10. novembril toimus kultuurimaja ruumides avalik arutelu, kuhu vallavalitsus oli kohale kutsunud: MTÜ juhatuse liikmed, omanik Mart Lepiku, põllundusettevõtte juhataja, riigimetsa haldava ametiasutuse esindaja, Pühametsa algkooli direktori ning ka kohalikud elanikud, et kaaluda erinevate huvigruppide probleeme ja ettepanekuid. Publiku seas olnud lapsevanemad olid juba mitu nädalat teinud suurt toetuskampaaniat kergliiklustee ehitamise poolt. Nemad ütlesid, et lõpuks ometi hakkavad asjad liikuma ja oht väikestele liiklejatele kõrvaldatakse.

Avasõnad koosolekule ütles vallavanem, kes rääkis peamiselt kergliiklustee vajadusest, rõhutades eelkõige tuntud fakti, et praegusel maanteel on jalakäijatel ja jalgratturitel väga ebamugav liigelda. Ta mainis, et maantee on väga kitsas ning sellest tingitud liikumisraskused on põhjustanud mitmeid liiklusõnnetusi. Vallavanem rõhutas Jaamamõisa laste turvalise koolitee tagamise tähtsust. Samuti on vallavalitsus märganud suurt vallaelanike toetust teehitusele, seda eriti lastevanemate seas. Samas tõi vallavanem välja ka MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad üleskutse kaitsta ohtu sattunud ristipuid. Ta sõnas: „*Tõesti, meie valla suurim rikkus on, et kuulume Lõuna-Eesti ristipuude kultuuri piirkonda. Arvestades MTÜ vastumeelset hoiakut ristipuude mahavõtmise vastu, proovisime läbirääkida ka Mart Lepikuga. Vald on nõus kinni maksma kõik kulutused seoses uue aia rajamise ja uute õunapuude istikutega ostmisega. Vallavalitsuse arvates on selliste situatsioonide puhul väga oluline kogu kogukonna kaasatus ning pühendumus nende elu puudutavate küsimuste lahendamisel.*“

Saalis istunud Mart Lepiku vastulause kõlas: „*Lugupeetud kokkutulnud elanikud, saan kogukonna mu- rest aru ning teie ettepanek minu valduses oleva aia taastamiseks on ahvatlev, kuid lõplikult ei rahulda see mind. Tee ehitus hävitaks minu rajatud aia ja 10 aastat vanad õunapuud. Minu aed, mis asub ainult*

maja ees, kahaneks tee rajamisel tunduvalt. Teisele poole maja pole võimalik aga aeda rajada. Samuti häirivad mind möödakäivad võõrad, aia kadumine piiraks minu privaatsust. Teil, kui kohalikul omavalitsusel on PS § 14 kohaselt kohustus tagada minu õigused ja vabadused. Ka mina, kui Pühametsa valla elanik näen kergliiklustee olulisust, kuid tuletan teile meelde ka PS § 32, mis ütleb, et igaihe omand on puutumatu ning seda tuleks ennekõike minu eravalduse puhul arvestada. Minu krundi vastas asub mets. Mingite ristipuude austamine on täielik ebausku ja ei kuulu realistlikusse maailma. Kui ristide tegemise komme on siiaaani elujõus, siis metsa jääb puid küllaga. Tehke neid pagana riste sinna edasi!“

Mart Lepiku eitavale suhtumisele vallavalitsuse kompromissile järgnes kõva sagin saalis. Olukorra lahendus oli väga ettearvamatu ning mitmed MTÜ liikmed ei suutnud oma vihahüüdeid tagasi hoida.

Järgnevalt sai sõna põllumajandusettevõtja, kelle tingimused olid lihtsad. Vajamineva maa müüb ta turuhinnaga ükskõik kummal pool teed. Tema pidas eelkõige oluliseks, et kergliiklustee ehitataks kiiremas korras. Samuti oli nõus eraldama tee jaoks maad RMK esindaja ehkki ta mõõnis, et nende arvates tuleks siis maha võtta umbes 50 mändi.

Viimaks tõusis püsti MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjate esindaja, kes asus kannatamatult omapoolse otsustavat argumenti kallale: „Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad on organisatsioon, mis rajati meie kogukonna kultuuripärandi kaitsmiseks. Kergliiklustee rajamisega ristipuude asemele hävitaksite osa meie kultuurist, mis kuulub vanasse Lõuna-Eesti matusekombestikku.

Puude kaitsmine on meie jaoks praegu ülim prioriteet, sest see on osa meie kõigi siinolijate ajaloost, kultuurist ning usulisest taustast! Ka Eesti Vabariik on ehitatud alustaladele, mis soodustavad kultuuri säilitamist. Seda mainitakse ka põhiseaduse preambulis järgmiselt: kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki, mis peab tagama eesti rahvuse keele ja rõhutan, kultuuri säilimise läbi aegade.

Vabariigi Valitsuse poolt 2012.a heaks kiidetud Looduskaitse arengukava aastani 2020 toob samuti välja, et Eesti maastike üheks haruldasemaks ning samas ohustatumaks osaks on ristipuud. Olles mujal Euroopas valdavalt hävinud, hoiavad need ajaloolised alad olulist osa kogu Euroopa maastiku- ning kultuuripärandist.

Muinsuskaitseaduse §1 järgi on seadus samuti keskendunud meie riigi kultuuripärandi kaitsmisele ning säilimise tagamisele. Sama põhimõte on ära toodud ka Looduskaitseaduse §1 lõige 2, kus rõhutatase kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna või selle elementide säilitamise tähtsust.

Meie ettepanek oleks võtta ristipuud ajutise kaitse alla näiteks Muinsuskaitseaduse §42 lõige 1 järgi, mis ütleb, et vallavalitsusel on õigus peatada ehitustööd kuni kaheks nädalaks kultuuriväärtusega leiu puhul ning algatada Looduskaitseaduse §7 alusel loodusobjekti kaitse alla võtmine, kuna tegu on ajaloolis-kultuuriline väärtusega.

Lisaks võimaldab Kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lõige 7 sundvõõrandada avalike huvide nimel Mart Lepikult vastav maatükk, avalikult kasutatava tee ehitamiseks.

Ärgem unusta, et ristipuudel on jälgi ka värsketest ristidest. See viitab sellele, et komme on siiaaani meie elanike hulgas oluline. Me ei tohi seda võtta Pühametsa valla elanikelt! Iga ristipuu on eriline ja asendamatu!!!“

Olukord nägi välja üsna pingeline ja arutelu kestis kaua. Olukorra võttis tabavalt kokku üks rahva seast püsti tõusnud lastevanematest: „Praegu tuleb meie jaoks välja, et vald on kohustatud ühelt poolt kaitsma omaniku huvi ja teisalt kultuuri huve. Kui kuid vald ei suuda teha kiiret otsust jääb tee ehituseks Euroopast raha saamata, ohtlik tee edasi ning siis saame küll kõik koos riste muudkui juurde teha!“

Vallavalitsus lubas kõikide poole argumente kaalutleda ning kahe nädala jooksul teha lõpliku otsuse.

Pühametsa vallavalitsuse korraldus nr. X kergliiklustee rajamise kohta 22. novembrist

- Pühametsa vald annab Kohaliku Omavalitsuse Korralduse seaduse § 7 lõigu 2 põhjal välja korralduse nr. X:

1) Rajada kergliiklustee ühendamaks Jaamamõisa korterelamuid vallakeskusega. Euroopa struktuurfondide poolt kehtestatud nõuete kohaselt projekteeritakse tee paralleelselt vastava maanteega ning 4 meetrit laiusega.

2) Tee rajamiseks osta kohalikult põllundusettevõttelt Jaamamõisa külas maa hetkel kehtiva turuhinnaga.

3) Sõlmida kokkulepe RMK Jaamamõisa küla piiril asuva riigimaa üle võtmiseks valla omandisse.

- Põhjendused :

1) PS § 28 lõigu 1 järgi on igaühel õigus tervise kaitsele. Maantee mõõtudest tulenevalt raskendav liikumine on põhjustanud viimastel aastatel mitu rasket liiklusõnnetust. Ohu esmajoonelist likvideerimist soosib ka Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrus Tee ohutuse määramise tingimused ja nõuded tee ohutuse määramisele, mille §3 lõige 1 sätestab, et pädeva asutuse s.t Pühametsa valla ülesandeks on tagada suure õnnetuste arvuga teelõikude suhtes parandusmeetmete rakendamist. Määruse § 4 lõike 3 punktis 5 on osutatud järgmistele meetmete tarvitamisele: jalakäijatele ja jalgratturitele liiklusvõimaluste loomine või parandamine; haavatavamatele liiklejatele põhjustatavate võimalike ohtude vähendamine; tee vastavusse viimine kaasaegsete projekteerimismõõtmega. Kaaludes erinevaid asjaolusid leiab vald, et vallaelanike turvalisuse ja ohutuse tagamine on esmane prioriteet.

2) Ristipuud ei ole Muinsuskaitse registris, nad ei ole looduskaitse all ega kantud ristipuude looduskaardile. Kaitse alla võtmine Looduskaitse seaduse §10 lõige 7 alusel on antud KOV-ile kaalutusõiguse alusel. Samuti pole algatatud Looduskaitse seaduse §8 alusel ristipuude looduskaitse alla võtmist. Hetkeseisuga ei ole

ristipuude osas läbi viidud mingit ekspertiisi (s.h. pole esitatud ristipuude täpset arvu vastaval maalal). Seega pole seaduslikku alust puude säilitamiseks ning kaitse alla võtmise jaoks oleks vaja algatada põhjalik uurimine, mida vald antud situatsioonis ei pea mõistlikuks.

Looduslike pühapaikade ehk ristipuude kaitse alla võtmiseks pole vallal kehtivas õiguses otsest kohustust. Ristipuude kaitse alla võtmise eeldused on abstraktsed ning nende kaitsmise võimalus kehtiva õiguse alusel kaheldavad, kuna ei Muinsuskaitse seaduses ega Looduskaitse seaduses, mis antud teemat reguleerivad pole eraldi sätestatud looduslike pühapaikade s.h ristipuude kaitset. Samuti tugines MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri kaitsjad oma kõnes PS preambulile, see pole aga kohustav § vaid sissejuhatav selgitus.

3) Sundvõõrandamist Mart Lepikult ei saa taotleda, kuna see oleks vastuolus Kinnisasja sundvõõrandamise seaduse § 3 lõigu 3-ga, mis ei luba sundvõõrandamist juhul kui eesmärk, kergliiklustee rajamine, on saavutatav ilma sundvõõrandamiseta. Oluliseks peab lugema ka PS §32, mis ütleb, et igaühe omand on puutumatu.

Korraldust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul Tartu halduskohtus.

Vallavanema allkiri

.....

Kuupäev

22. november 2013

11. klass
II auhinnaline koht
Ristipuude kaasus

Liina-Riste Pappel, Hugo Treffneri Gümnaasium

Juhendaja Aare Ristikivi

Kohtusaali sisenevad kohaliku omavalitsuse esindaja, kaebaja, tema esindaja ning vastustaja. Võetakse istet.

Vallavalitsuse esindaja alustab:

Antud istungi teemaks on MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad nõue härra Mart Lepiku vastu ristipuude küsimuses. Lahkhelid ilmnesid pärast kohaliku omavalitsuse vajaduse tekkimist võõrandada ühelt osapoolelt ehitatava kõnnitee jaoks maad. Palun sõna võtta menetlusosaliste esindajatel.

Kaebaja esindaja tõuseb ja selgitab oma kliendi seisukohta:

Tegemist on kahetsusväärse konfliktiga, mis oleks ära jäänud, kui teine osapool oleks toime pannud lihtsa ja ennastsalgava teo nagu tegi kohalik põllumajandusettevõtja, kes müüs oma maariba valla laste turvalisuse heaks vallavalitsusele. Lõpptulemus on vastustaja jaoks sama, sest kõnnitee tuleb tingimata rajada just tema maale, seda järgnevatel põhjustel:

1. Riigimets omab palju suuremat väärtust kui vastustaja maa. Metsas asub 50 üle 100-aastast männi, mis on väärtuslikud mitte ainult nende kõrge vanuse, vaid ka kultuurilise eripära poolest. Puude ajalooline ja kultuuriline hindamatus seisneb koorde lõigatud ristides, mis on ainus jäänuk saja aasta tagustest matmiskommetest. See muudab need puud lahutamatuks osaks Eesti kultuuripärandist. Siinsed männid hoiavad külaelanike jaoks ka praegu alal vana puukoorde risti lõikamise traditsiooni, mis ilma nende puude olemasoluta oleks juba ammu unustusse vajunud. Kuna mets on kultuuripärandi asukohaks, on see kindlasti kõrgema väärtusega kui vastustaja maariba, kus paiknevad aed ja harilikud õunapuud.
2. Kultuuripärandi säilitamine on olulisem kui üksikisiku omandiõiguse tagamine. Põhiseaduse esimestes ridades seisab: „Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki, /.../ mis peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade /.../“. Preambulas nimetatakse riigi põhialused ning sellest lähtuvalt on mälestise säilitamine üks ühiskonna põhiprintsiipe, mis tagab eesti kultuuri püsimise. Kultuuripärandi kaitse ületab tähtsusest kindlasti omandiõiguse, mida nimetatakse põhiseaduses tükkmaad tagapool. Ristipuude püsimine on seega Eesti riigi seisukohalt palju olulisem kui härra Mart Lepiku maalapi säilitamine.
3. Vastustaja käitumisest on näha ilmset hoolimatust ümbruskonna ja teiste inimeste vastu - härra Lepik paneb enda soovide tõttu valla lapsed ohtlikku olukorda ja ei hooli külaelanikele olulisest mälestisest. MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad seisab kasu taotlemata riigile oluliste objektide säilitamise eest ning tegutseb ühiskonna, mitte isiklike hüvede nimel. Seetõttu on kaebaja täielikult ära

teeninud, et tema soove eelistatakse vastustaja omadele, sest need teenivad üldisi huve ning ei kahjusta teisi.

Seetõttu tekiks kõige väiksem kahju vastustaja maale jalgte rajamisega. Kuna kõnnitee loomine on turvalisuse eesmärgil vältimatu, taotleb kaebaja, et vald sundvõõrandaks selleks härra Lepiku maari-
ba.

Kaebaja esindaja istub, vastustaja tõuseb toolilt ning võtab sõna:

Kõigepealt sooviksin ma öelda, et mõistan täielikult jalgte rajamise vajalikkust ning nõustun, et laste turvalisus tuleb tagada. Ma ei ohverda teiste heaolu omakasu nimel, aga ma ei lase enda õigusi mee-
levaldselt piirata, sest need on mulle tagatud põhiseadusega. Lisaks sellele on kõnnitee rajamine riigi-
metsa palju mõistlikum, sest:

1. Omandiõiguse tagamine on palju olulisem kui ühe kultuuripärandi kaitse. Põhiseadus tagab § 32-
ga inimese õiguse eraomandile, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon keelab artikkel 17-ga meelevaldse
vara ära võtmise. Eraomand on üks ühiskonna aluseid, sest ilma selleta ei oleks inimestel motivatsioo-
ni tööks, arenguks ega ettevõtluseks – saadud tulu ei oleks nende enda oma. Kui riik võtab omaniku
nõusolekuta ja mõjuva põhjenduseta isikult tema vara, rikub ta ühte olulist põhiõigust. Selline juhtum
loob pretseedendi, mis võiks viia järgnevate meelevaldsete riigipoolsete põhiõiguste piiramiseni, mis
tekitaks rahva seas usaldamatust riigivõimu vastu. Rahva usaldus ja inimeste vabaduste tagamine on
ühiskonnale palju olulisemad väärtused kui ühe kultuurimälestise säilitamine 50 puu näol.

2. Minu maa vähendamisega kaasnevat kahju ei ole võimalik hüvitada. Erinevalt suurest riigimetsast
on mu aed väike ja igast küljest piiratud. Mul ei ole võimalik oma õue millegi arvelt suurendada ning
maa võõrandamisega kaasnevaid kahjusid ei ole seega võimalik hüvitada.

3. Minu maa vähendamise ja aia kõrvale kõnnitee rajamisega rikutaks mu privaatsust väga tugevalt.
Rajasin kõrge tara ja õunapuud seetõttu, et ma ei tundnud ennast lähedal oleva liikluse tõttu mugavalt
– maja on sõiduteest vaid 25 meetri kaugusel. Kui minu maa-alale rajatakse kõnnitee, jääks mu kodu
teele veel lähemale. See jätkaks väga vähe privaatsust, rääkimata sellest, et aia taga hakkaksid pidevalt
käima jalakäijad. Arvestades, et pärast minu maale kõnnitee rajamist muutuks õu väga väikseks ning
sõiduteepoolse aia taha tekiks tihe liiklus, kaoks privaatsus täielikult. Kodu puutumatus on kaitstud
põhiseaduse paragrahv 33-ga ning selle meelevaldne piiramine riigi poolt on keelatud.

Teise osapoole maale kõnnitee rajamisega ei kaasneks kellegi põhiõiguste rikkumist, mistõttu oleks
palju õiglasem luua kõnnitee metsapoolsesse serva. Seetõttu taotlen jätta kaebaja nõue rahuldamata.

Vastustaja istub. Tõuseb vallavalitsuse esindaja ning sõnab:

Ma tänan osapooli esitatud informatsiooni eest. Otsus saadetakse posti teel järgneva kuu aja jooksul.
Võite lahkuda.

*Osapooled tõusevad, suruvad kätt ning lahkutakse kohtusaalist. 20 päeva pärast saavad kaebaja ja vas-
tustaja posti teel dokumendi, milles seisab:*

MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad kaebuse läbivaatamine

Vastu võetud 10.11.2013

Kohaliku omavalitsuse otsus ja põhjendused

1. Omandiõigus on oluline põhiõigus, mida riik peab austama. Siiski lubab põhiseadus selle piiramise juhtudel, mis teenivad üldisi huve. § 32-s on sätestatud: „Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest.“ Antud kaasuses on kultuuripärandi kaitse põhiseaduses olulisemal kohal kui omandiõigus - ta asub põhiseaduse preambulas, mis sätestab riigi alused. Mälestiste püsimine on ühiskonna jaoks suurema tähendusega, sest see tagab eesti kultuuri säilimise. Seega on kultuuripärandi alalhoidmine antud kaasuses omandiõigusest olulisem ning viimast võib mälestise säilitamise nimel piirata.

2. Jalgteel rajamisel Mart Lepiku maale vähendatakse vastustaja õueala. Väiksema maatüki ja aia kõrval oleva tiheda liikluse läbi väheneks härra Lepiku privaatsus. Sellega piiratakse vastustaja § 33 tulenevat õigust, mis kindlustab kodu puutumatus. Põhiseaduse preambulas sätestatu kaalub aga oluliselt üles üksikisiku põhiõiguse, mistõttu tuleb vallavalitsusel eelistada pärandkultuuri kaitset kodu puutumatusle.

3. Härra Lepikule tekiks püsiv varaline kahju väiksema aia näol. Seda on võimalik riigil hüvitada vastustajale kõnnitee suuruse maatüki andmisega.

4. Riigil on õigus vajadusel härra Lepiku maa võõrandada. Kuigi ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon tagab vara kaitse, on Eestis vastu võetud kinnisasja sundvõõrandamise seadus, mis sätestab: „Kinnisasja võib üldistes huvides sundvõõrandada järgmistel eesmärkidel: 9) veekogudele, maastikuliste vaatamisväärsustele, kaitstavatele loodusobjektidele ja kultuurimälestistele juurdepääsu loomiseks ning nimetatud objektide säilimise tagamiseks.“ Seetõttu on riigil õigus pärandkultuuri kaitseks härra Lepiku maa-ala võõrandada.

4. Vallavalitsuse seisukohalt tuleb sundvõõrandada vastustaja maa ning anda talle külas sama turuhinnaga maatükk, hüvitades härra Lepikule tekkivad ebamugavused ja moraalse kahju 400 euroga. Vallavalitsus näeb ette luua võõrandatud alale kõnnitee, kasutades üle jäävat õueala pargi rajamiseks.

Isik, kes leiab, et antud otsusega rikutakse tema õigusi, saab selle 30 päeva jooksul Halduskohtusse edasi kaevata.

Laulumemm Luule talgulaul

Maris Pedaja, Hugo Treffneri Gümnaasium

Erutatud sumin kohtusaalis. Sinna on kogunenud hulgakesi Laulumetsa külast pärit kodanikke, keda käesolev kohtuprotsess mitte mingil juhul puudutamata ei jäta. Nimelt arutletakse täna nende külakese rahvaloomingu säilimajäämise üle. Kohale on sõitnud nii vanurid kui ka nende noored võsukesed, kõigil salaja pöidlad pihus, et kogu külas palavalt armastatud talgulaul ikka kihelkonna laulupäeva kavasse jääks.

Ootamatult avanevad kohtusaali ukсед, siseneb kohtunik ja palub rahval istet võtta. Rahvas naelutab pilgud hageja (kelleks on Luule tütar X) esindajale, kes köhatab ning oma etteastet alustab.

Hageja esindaja kõne

Lugupeetud kohtusaalis viibijad, käesolevaga viin teid esmalt kurssi antud juhtumi detailidega. Aasta aega tagasi lahkus meie seast väga lugupeetud kodanik, keda rahva seas kutsuti hellitavalt ka laulumemmeks või lihtsalt Luuleks. Vaevast leidub siin saalis Laulumetsa elanikke, kes poleks kuulnud tema repertuaaris kõlavaid Eesti rahvalaule, sealhulgas ehk kõige kuulsamat neist, talgulaulu. Hiljuti aga kerkis just sellest samast talgulaulust suur sensatsioon. Vaevast aasta pärast kadunukese surma eirati jämedalt põhiseaduse paragrahvi 39, mille kohaselt on autoril võõrandamatu õigus oma loomingu, ja vastu võeti otsus trükkida Luule laul uues laulikus. Trükki saadetud noodile polnud aga märgitud Luule nimi, selle asemel kirjutati, et tegu on rahvalauluga. Iseenesestmõistetavalt solvas säärane käitumine minu klienti X, kes ülekohtusest teost kuuldes koos oma õega (Y) rahvalaulude kogujalt ning ühtlasi meie praeguselt vastaspoolelt Marilt õigust nõudis. Minu klient palus selgesõnaliselt kas talgulaul üldse laulikust välja jätta või märkida sõnade ning viisi autoriks Luule. Muidugi oleks sellisel juhul pidanud kohalik omavalitsus minu kliendile autoritasu maksma, mis antud kontekstis igati põhjendatud on. Selleks on lausa kaks arvestatavat põhjust. Esiteks, tegemist on siiski ainuüksi Luule loomingu ja tuginedes autoriõiguste seaduse paragrahvile 38 (lõige 1), kehtivad autoriõigused veel 70 aastat pärast tema surma. Ei pea olema geenius arvutamaks, et praeguse seisuga teeb see veel 69 aastat. Teine põhjus on aga praktilisem: nimelt kulub autoritasu minu kliendi ema (Luule) ravikulude hüvitamiseks. Täpsemalt väljendades kulutasid minu klient ning tema õde neli aastat professionaalse hooldaja peale kolossaalseid summasid, lisaks läks raha kallitele ravimitele. Oleks igati õiglane, kui nad oma vaeva eest ka sümboolset tasu saaksid.

Vaatamata mu kliendi põhjendaud vastuseisule trükiti laulik ära, Luule nimi jäeti sisse märkimata ning laul võeti ka laulupäeva kavasse. Minu kliendile teatati, et kuna iga külaelanik oskab talgulaulu peast laulda, on tegu hoopis rahvaloominguga. Vabandage mind, kuid leian, et säärase järeltule teemine on äärmiselt ülekohtune. Kas sellise loogika põhjal peaksid kõik laulud, luuletused jm, mida teab peast mingi kindel protsent inimesi, muutuma lõpuks rahvaloominguks? Usun, et vähemalt 70 protsendil meie rahvast on peas laulud "Ta lendab mesipuu poole" ning "Koit", ometigi teame vanku-

matult, et nende sõnade autorid on vastavalt Juhan Liiv ja Friedrich Kuhlbars, viisi autorid aga Peep Sarapik ja Mihkel Lüdig. Või mõtleme hoopis tagasi umbes kolmekümne aasta tagusele koolipõlvele, mil õpetajad suurtes kogustes Puškini luuletusi pähe õppida käskisid. Ometigi ei muutunud Puškini luuletused sellest sugugi rahvaloominguks, ehkki inimesi, kes teavad peast mõnd Puškini luuletust, leidub kindlasti rohkem, kui neid, kes teavad peast Luule talgulaulu. Seega ei saa Luule laulu liigitada rahvalauluks paljalt selle põhjal, et külainimesed seda teavad ning kaasa laulda oskavad.

Teiseks öeldi minu kliendile, et autoritasu nõudmine kahjustab kadunukese mälestust ning selle nõudmine pole kooskõlas eetikaga. Julgen siinkohal vastu vaielda. Kas eetilisem on eirata Luulet kui tõelist autorit, et saaks aga autoritasu pealt kokku hoida? Lasen teil kõigil oma südame ning peaga mõelda, kuidas antud kahetsusväärse olukorras õiglaselt toimida, kuid mina ja minu klient oleme veendumusel, et laulikust tuleb trükkida parandatud versioon, kus talgulaulu autoriks on märgitud Luule. Samuti soovib minu klient igati õiglasel teel välja teenitud autoritasu. Juhul kui need tingimused on täidetud, pole minu kliendil midagi selle vastu, kui Luule talgulaul laulupäeva kavasse tuleb.

Aitäh!

Hageja esindaja lõpetab kõne ning võtab istet, kohtusaalis kerkib sumin. Mõnel on peas mõtlik nägu, mõni näib ükskõikne. Luule teine tütar (eelpool mainitud Y) poetab tihedaid pisaraid ning üks vana-mehe, kes on veendunud, et need pole siirad, põrnitseb teda kõrvetava pilguga. Luule tütar Y seda õnneks ei näe. Kohtuniku märguande peale muutub kohtusaal uuesti surmvaikseks ning rääkima hakkab kostja esindaja.

Kostja esindaja kõne

Austatud kohus, eelnevalt oli teil au kuulda üht väga paatoserikast kõnet. Nagu juba kindlasti kuulsite, andis klient X selgelt mõista, et nõuab kohtult nii Luule märkimist viisi ja sõnade autoriks kui ka autoritasu. Järgnevalt toon välja, miks pole õige kumbagi tema nõudmistest rahuldada.

Vaatleme esmalt tema esimest tingimust, Luule märkimist viisi ja sõnade autoriks. Kõige tugevamalt riivas mu kõrvu eelkõneleja pidev korrutamise, et talgulaulu näol pole tegemist rahvaloominguga, vaid Luule loometööga. Nüüd küsingi teilt, mis siis see rahvalooming, teisisõnu folkloor, õieti on? See on põlvest põlve edasi antud suuline pärimus. Just seetõttu ei muutugi Puškini luuletused kunagi rahvaloominguks. Puškinile ei pärandanud neid värsiridu tema isa, ta lõi need ise. Sedasama ei saa aga öelda kõne all oleva talgulaulu kohta. Meil on põhjapanevate allikate tõttu alust olla veendunud, et juba Luule ema ja vanaema laulsid talgulaulu, mis välistab igasuguse võimaluse, et Luule talgulaulu autoriks kvalifitseerub. Kuigi Luule lisas talgulaulule salme ning asus seda aktiivselt rahva seas levitama, pärandas laulu talle ema, kes omakorda kuulis talgulaulu oma emalt. Seega on tegemist rahvalauluga, millel puudub autor. Kui puudub autor, puudub ka autoritasu. Sellega on automaatselt ümber lükatud ka teine tingimus, mille kohaselt klient X autoritasu nõudis.

Kuid ehk oli klient X-l autoritasu saamiseks mingi väga hea põhjus? Mõtleme tagasi, millega klient X-i esindaja autoritasu saamise vajadust õigustas. Autoritasu olevat vaja ravikulude hüvitamiseks! Perekonnaseaduse paragrahv 64 (lõige 1) sätestab, et täisealiseks saanud laps on kohustatud ülal pidama oma abi vajavat töövõimetut vanemat. Seda tuleb teha aga omast rahakotist ning ei ole kõlbeline tulla kohtusse raha nõudma! Eks iga inimene peab juhendumas siinkohal oma õiglustundest, kuid ise olen veendumusel, et antud põhjendus pole piisavalt ammendav, et kaaluda klient X-le autoritasu maksimist.

Nagu juba öeldud, ei poolda mina ja minu klient Mari autoritasu maksmist. Samuti ei tunnista me laulu autorina Luulet, kuna tegemist on rahvaloominguga. Aitäh!

Kostja esindaja istub maha ning kohus läheb otsust langetama. Rahvas saalis on lummuses. Istutakse ning vaadatakse kella, mis kulgeb aeglaselt kui tigu. Väljas hakkab vaikselt hämarduma. Lõpuks ometi naaseb kohtunik ning teeb teatavaks kohtuotsuse.

Kohtuniku otsus:

Kohus ei saa mööda vaadata tõsiasjast, et talgulaulu on suuliselt põlvest põlve edasi antud, mistõttu ei tunnistata Luulet talgulaulu autorina. Seega ei rahulda kohus klient X-i palvet trükkida parandatud versioon laulikust ning maksta kompensatsiooniks autoritasu. Mis puutub aga laulupäevasse, siis kuigi klient X andis selgelt mõista, et juhul, kui ülalpool mainitud tingimused pole täidetud, ta laulu laulupäeval kuulda ei soovi, pidi kohus arvesse võtma Eesti põhiseaduse preambulit. See sätestab, et Eesti riik peab tagama eesti keele ja kultuuri säilimise läbi aegade. Kuna talgulaulust oli saanud juba kogukonna tunnuslaul ning see kajastab talurahva töid ja tegemisi, on see väga tähtis allikas meie kultuuri-pärandi säilitamisel. Laul jääb eesti rahvaviisina laulupäeva kavasse.

Rahvas on meeletult rõõmus. Üksteisele saadetakse vargseid, kuid õnnelikke naeratusi. Nii vanurid kui ka lapsed tunnevad, nagu oleks koorem südameilt langenud. Ühiselt armastatud lauluviisi ümisedes marsib rahvamass kergel sammul kohtusaalist välja.

12. klass

I auhinnaline koht

Ristipuude kaasus

Eva Jänes, Tamsalu Gümnaasium

Juhendaja Maie Nõmmik

Mart Lepik vs MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad

Pühametsa vallavolikogu istung

Sõna võtab vallavanem:

Arutusele tuleb ainult üks küsimus ja see on kergliiklustee rajamine Jaamamõisa külast Pühametsa. Nagu te teate, kasutavad seda teed peamiselt lapsed, et jõuda kooli, aga ka paljud inimesed tööleminekuks. Senine maantee on suhteliselt kitsas ja pimedal ajal seetõttu jalakäijatele ning jalgratturitele eriti ohtlik. Viimase väite tõestuseks on ka kurb fakt, et just küsimuse all oleval teelõigul on juhtunud mitmeid liiklusõnnetusi. Seoses rahastustaotluse rahuldamisega Euroopa Liidu struktuurfondide poolt on meil võimalus kergliiklustee rajada. Paraku on probleemiks umbes 200 - meetrine teelõik, kus ühel pool teed asub härra Mart Lepiku kinnistu ja teisel pool riigimets. Metsa nimetatakse ka ristimetsaks, kuna seal kasvavad vanad männid on olnud ja on praegugi seotud siinse kandi inimeste põliste matusekommetega. Ristimetsa kaitseks on üles astunud MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad.

Kuulame ära mõlema poole argumendid ja seejärel saame asuda otsustama, et leida kõiki osapooli rahuldav lahendus.

Maaomanik Mart Lepik – ARGUMENDID

Olen väga mures oma elukoha pärast. Olles soetanud elamise maale koos krundi ja majaga, olin arvestanud mõningate ebamugavustega seoses lähedal asuva maanteega. Algne suhteliselt vähekasutatav tee on aastatega muutunud peamiseks ühenduseks Pühametsa keskusega. Kuna liiklustihedus on märgatavalt kasvanud, siis olen olnud sunnitud investeerima märkimisväärse summa, et rajada müratõke, milleks on plankaed ning sinna 10 aastat tagasi istutatud õunapuud, mis omakorda helisid summutavad ja praegu ka palju saaki annavad.

Kergliiklustee rajamine minu kinnistu poolsesse serva tooks kaasa palju ebamugavusi. Vajadus ehitada uus aed ja ilma jääda viljakandvatest õunapuudest pole ainus probleem. Kergliiklusteel liikuvad inimesed oleksid majale liiga lähedal. See on minu meelest nii tülikas ja tavaelu segav. Lisaks tuleb arvestada turvalisusega, sest koos kergliiklusteega on olemas hea ligipääs minu kinnistule, mis võib kaasa tuua vägagi ebameeldivaid olukordi. Teate küll, mida ma silmas pean!

Minu soov on elada võimalikult rahulikku ja segamatut elu. Ma ei taha oma eramu läheduses veel enam lärmi, kui seda on siiani olnud. Lisaks on mul õigus oma omandit kaitsta. Eesti Vabariigi põhi-

seaduse § 32 järgi on igapähe omand puutumatu ja võrdselt kaitstud. Ma ei näe võimalust, et ükskõik milline kompensatsioon suudaks mu ehamugavused ja kahjud hüvitada.

Kokkuvõtteks võin öelda, et vald peaks leidma teise lahenduse kergliiklustee rajamiseks ja minu arvates on teisel pool teed asuv riigimets selleks parim võimalik variant. Puude mahavõtmine on märksa vähem tülikas, kui minu kinnistu vähendamine. Puid on seal küllalt. Mina aga ei soovi oma elamu lähedusse aia otsas kõõluvaid jõmpsikaid. Siis tuleb hakata oma aeda valvama ja üldse oleks kogu elukorraldus häiritud.

MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri Kaitsjad – ARGUMENDID

Kergliiklustee rajamine on väga oluline samm kogu piirkonna elanike turvalisuse tagamiseks. Praegune olukord, kus lapsed peavad kooli kõndima kitsa sõidutee servas, kus puudub igasugune valgustus, on ohtlik nii lastele kui ka autodega liiklejatele. Seega ei ole me kergliiklustee vastu. See on lausa hädavajalik.

Samuti mõistame härra Lepikut, kes on mures oma vara pärast ja kinnistu soetamisel ei osanud ette näha, et selline probleem võiks tekkida.

Siiski on see mõeldamatu, et tee ehitamiseks võetaks maha vanu puid, mis on meie kultuuriloos märgilise tähtsusega. Tegemist on väga olulise pärandkultuuri objektiga. Aastate jooksul on hävitatud hulk pärandkultuuri objekte. Mõned neist teadmatusel, kuid ka hoolimatusest. Aeg oleks hakata mõistma, et on vaja hoida ja kaitsta vanu traditsioone. Puu kasvab aastaid, aga tema mahavõtmiseks piisab minutitest. Peame endale selgeks tegema, et just traditsioonid ja oma kultuuri väärtustamine tagab meie rahva kultuuri ja tavade säilimise. Lisaks on ristimets seotud vanade matmiskommetega, mida järgitakse ka tänapäeval ja kartmata minna poeetiliseks, võime öelda, et iga puu on seotud ühe lahkunu hingega.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 53 kohustab meid säästma oma elu- ja looduskeskkonda. Kultuuriministeriumi valdkonna arengukavas on rõhutatud, et maailmakultuuriga üha enam lõimuv eesti kultuur vajab pidepunkte, mille ümber taasluua ja mõtestada rahvuslikku identiteeti. Eestlastel on traditsiooniliselt looduslähedase maailmavaate. Selliste pühapaikadega nagu ka kõne all oleva ristimetsaga seotud kohapärimuse ning traditsioonide järjepidevuse säilitamine aitab väärtustada kodukohta, seob kohalikku kogukonda.¹

Riigikogu on ratifitseerinud “Ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsiooni” (RT II 1995, 10, 53), mis mõistab hukka kultuuri- ja looduspärandi mis tahes objektide kahjustamise. Konventsiooni objektiks liigituvad ka Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad.²

Mis puutub härra Lepiku kinnistusse, siis asub antud maa 25 meetri kaugusel teest, aga kohaliku maantee kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge on 20 kuni 50 meetrit. Tee kaitsevööndisse istutatud õunapuud hakkavad varsti piirama nähtavust antud teelõigul. Viitame siin „Teeseaduse“ § 13 lg 3-le.³

Pealegi lubab vald rajada uue plankaia ja istutada uued õunapuud, mis tähendab, et härra Lepikule tekitatud kahju on minimaalne. Ristipuid uuesti ei istuta ja hävitatud kultuuripärandi objekt lihtsalt

¹ EV Kultuuriministerium. Valdkonna arengukava 2008–2012 “Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine” [http://www.kul.ee/index.php?path=0x214\(9.11.2013\)](http://www.kul.ee/index.php?path=0x214(9.11.2013))

² Samas.

³ Teeseadus. RT I 1999, 26, 377.

lakkab olemast. Üleüldse tuleb ristipuude mahavõtmisega olla ettevaatlik, sest oleme rahvapärismus jutustab needusest, mis nende puude mahavõtjale laskub. Seega tuleks see otsus põhjalikult läbi mõelda. Näiteks on teada, et Eduard Vilde kolhoosi endine esimees Erich Erilt seostab teda ja veel kahte inimest mõnikümme aastat tagasi tabanud õnnetusi pühade puude raiumisega.⁴

Täna tähelepanu eest.

KOHALIKU OMAVALITSUSE OTSUS

Vaagides kõiki poolt ja vastu argumente jõudsime järgmise otsuseni: rajada kergliiklustee Mart Lepiku kinnistu poolsesse maantee serva. Oma otsust põhjendame järgmiselt:

Nagu härra Toomas Lemming, Ambla Metsaühistu Juhatuse esimees, Järva Teatajas ilmunud artiklis murega kirjutab, on meie kohustus oma kultuuri hoida, sest pärandita pole ju ka meie lastel midagi pärida.⁵ Seega tuleb säilitada meie pärandkultuuriobjekte oma koduvallas. Lisaks on ristimets olulise tähtsusega kohalikele elanikele ka praegu ja meie eesmärk on kõikide vallaelanike huve kaitsta. Peame lähtuma enamuse huvidest.

Mis puudutab härra Lepiku kinnistut ja tema muret oma turvalisuse ja privaatsuse pärast, siis arvame, et suudame need uue tee rajamisel tagada. Teeme ettepaneku mõõta üle maa tee servast kinnistuni ja kasutada seda võimalikult ratsionaalselt. Arvatavasti ei vähene härra Lepiku aiamaa sugugi mitte nii drastiliselt, kui ta algselt kartis. Lisaks rajame uue plankaia ja istutame puud. Soovi korral paigaldame ka turvakaamera, et vajadusel oleks võimalik alal silma peal hoida. Lisaks kaalume võimalust suurendada härra Lepiku kinnistut tema praeguse kinnistu kõrval paikneva põllumaa arvelt. Usume, et see on ainult läbirääkimise küsimus ja põllumaa omanikul ei ole kahju loovutada Mart Lepikule vajalikku maatükki.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32 järgi on omand küll puutumatu, kuid omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase hüvituse eest. Kohaldada võib koguni sundvõõrandamist, aga usume, et saavutame Mart Lepikuga kompromissi. Leiame, et käesoleval juhul on kergliiklustee ehitamine Pühametsas kooliskäivate laste ja ka täiskasvanud liiklejate huvides.

Kui me kergliiklustee ehitamiseks raiuksime maha pühad ristipuud, siis tekib oht, et jääme ilma Euroopa struktuurfondide rahast, sest Euroopa Parlamendi resolutsioon Euroopa loodus-, arhitektuuri- ja kultuuripärandi kaitsmise kohta maa- ja saarepiirkondades kutsus Euroopa komisjoni ja liikmesriike üles mitte lubama ühenduse rahastamist projektidele, mis ilmselgelt viiksid kultuuripärandi väärtuslike osade hävitamisele.⁶

Kokkuvõttes on kõige olulisem Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulis kirjapandud Eesti riigi põhiülesanne: tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade. Seega vallaelanike turvalisuse tagamine ja kodukoha pärandkultuuri kaitsmine on tähtsam Mart Lepiku kui omaniku põhiõigusest omandile. Mart Lepikule on lubatud kompensatsioon tekitatud kahjude eest.

Sellega loeb Pühametsa valla volikogu istungi lõppenuks.

---

⁴ Auli Kütt. Pühade puude ja puistutega seotud käitumismõisted ja parimustekstides. <http://www.scribd.com/doc/25655530/Pyhade-puude-ja-puistutega-seotud-kaitumismõisted-parimustekstides> (5-11-2013)

Seega tuleb säilitada meie pärandkultuuriobjekte oma koduvallas. Lisaks on ristimets olulise tähtsusega kohalikele elanikele ka praegu ja meie eesmärk on kõikide vallaelanike huve kaitsta. Peame lähtuma enamuse huvidest.

⁵ Toomas Lemming. Kas Riigikogu lõpetab kultuuripärandi aasta väärilt? // Järva Teatajas. 05.11.2013.

⁶ Euroopa Parlament. [http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0355+0+DOC+XML+V0//ET\(5.11.2013\)](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0355+0+DOC+XML+V0//ET(5.11.2013))

Laulumemm Luule talgulaul

Taavet Hermann, Tallinna Laagna Gümnaasium

Juhendaja Natalja Dovgan

Luule tütre seisukoht

1. Põhiseaduse § 39 sätestab, et autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule. Minu ema Luule oli rahvalaulik, kes esitas rahvalaule. Tema repertuaaris oli alati ka talgulaul. Seda laulu on lauldud meie suguvõsas ajast aega, kuid meie ema lõi nimetatud talgulaulule lisaks uued salmid.
2. Lähtuvalt autoriõiguse seaduse § 35 lõike 1 kohaselt tekib teise autori teosest tuletatud teose autoril autoriõigus uuele teosele. Seega minu ema Luule lisades talgulaulule uusi salme tekkis autoriõigus n.n uuele teosele. Leian, et ta lõi uue talgulaulu.
3. Vastavalt autoriõiguse seaduse § 36 lõikele 1 toimub autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste pärimine vastavalt pärimisseaduse üldsätetele seaduse või pärandaja viimase tahte avalduse järgi. Minu ema ei jõudnud oma viimast tahet öelda, seega oleme meie Luule tütreid tema seadusjärgsed pärijad.
4. Käesoleval juhul on üks lauluhuviline Mari otsustanud kasu lõigata meie ema loomingust. Nii on Mari kohandanud meie ema talgulaulu koorilauluks ning seda soovitakse esitada Laulumetsa külas kihelkonna laulupäeval. Luba talgulaulu koorilauluks kohandamiseks Mari meilt ei ole küsinud. See on tema täielik omavoli.
5. Veelgi enam andis Mari vallavalitsuse toel välja lauliku, kus on meie ema Luule talgulaul sees. Täiesti hämmastaval kombel ei ole seal mainitud Luule nime ei sõnade ega viisi autorina, vaid autorina on märgitud - rahvalooming.
6. Vastavalt autoriõiguse seaduse §-le 11 tekib teose autoril teose loomisega teosele autoriõigus ja sama seaduse §-le 14 on autoril õigus saada teose kasutamise eest teiste isikute poolt autoritasu. Seega minu emal tekkis autoriõigus oma teosele. Käesoleval hetkel meil, kui pärijatel, on ka õigus nõuda tasu Luule teose kasutamise eest.
7. Mina oma ema tütreina leian, et minul ja minu õdedel on õigus saada kasu ema loomingust. Meil olid väga suured kulutused ema hooldamisega.
8. Eeltoodust tulenevalt taotlen kohtult välja nõuda Marilt autoritasu talgulaulu esitamise eest laulupäeval ja talgulaulu trükkimise eest laulikus. Lisaks soovime, et Mari annaks välja laulikust parandatud versiooni, kus talgulaulu autoriks, nii sõnade kui viisi autoriks, on märgitud Luule.

Mari seisukoht

1. Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulis sõnastatakse imperatiivselt, et Eesti riik peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade.
2. Rahvalaul on elavas pärimuses kujunenud sõnadest ja viisist koosnev tervik. Rahvalaul on meie kõigi omand. Rahvalaul on üks osa, mis tagab eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade.
3. Rahvalooming ehk folkloor on põlvest põlve suuliselt edasi antud, sellel puudub kindel autor. Vastavalt autoriõiguse seaduse § 5 punktile 2 ei kuulu eelnimetatud seadus kohaldamisele rahvaloominguteoste.
4. Luule oli ajast aega lauldud talgulaulu esitaja. Juba ajaloost on teada, et rahvalaulikud lisasid enda poolt antud ajahetkel iseloomulikke löikusid. Nii ka Luule lisas mõned salmid, kuid algne talgulaul koos viisiga jäi samaks.
5. Talgulaul on muutunud meie kogukonna tunnuslauluks, seda oskavad peast nii noored kui vanad. Leian, et talgulaul on rahvalooming.
6. Arusaamatu on, mis alusel tütrede nõuavad, et Luule tuleb märkida talgulaulu sõnade ja viisi autoriks, sest viis on muutumatu olnud kaugetest aegadest peale. Samuti laulu sõnad on suuremalt jaolt olnud varem olemas. Luule lisas vaid mõned salmid. Täiesti ebamõistlik on hakata nüüd nõudma selle eest autoritasu. Luule ei olnud autor vaid rahvaloomingu esitaja ehk interpret.
7. Luule tütrede ei peaks olema kasuahned, vaid mõistma, et nii kandub nende esivanemate poolt lauldud laul edasi ka järgnevatele põlvedele. Tütred peaksid mõistma, et nende tasu nõudmine kahjustab ka Luule mälestust.
8. Juhul kui tütrede hakkavad nõudma kõikidelt, kes esitavad talgulaulu autoritasu, siis seda laulu enam ei lauldagi. Nii see laul võib unustusse langeda ja üks eesti rahvalaul taas meelest minna.
9. Laste kohustus on oma vanemate eest hoolitseda. Leian, et tütarde argument autoritasu nõudmisel, et ema hooldamise kulud olid suured, on ebaeetiline.

Palun jätta hagi rahuldamata.

Kohtu seisukoht

Luule pärijad taotlevad kohtult tunnistamiseks nende õigust Luule talgulaulu loominguks, s.t saada tasu talgulaulu esitamise eest, samuti soovivad, et Luule nimi märgitakse talgulaulu sõnade ja viisi autoriks ning sellest tulenevalt taotlevad ka lauliku parandatud versiooni välja andmist.

Käesoleval juhul ei ole vaidlust selles, et Luule oli rahvalaulik ja esitas paljusid rahvalaule. Vaidlus on selles, kas talgulaul, mida laulsid nii Luule vanaema, kui ema ja millele Luule lisas enda poolt ka salme, on Luule loomingu ehk teos, millele laieneb autoriõiguse seadusest tulenev õigus saada tasu.

Vastavalt põhiseaduse § 39 on autoril võõrandamatu õigus oma loominguks. Riik kaitseb autori õigusi. Intellektuaalne omand kaitseb inimese loometöö tulemust ning investeeringuid. Antud põhiseaduse paragrahv annab põhiseadusliku kaitse autori ehk füüsilisest isikust looja loometöö tulemustele autoriõiguse, autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas.

Autoriõigusega seonduv on sätestatud autoriõiguse seaduses (AutÕS). Nii on eelnimetatud seaduses käsitletud teosed, millede eest on õigus autoritasu nõuda, samuti teoste kasutamise kord ning ka intellektuaalse tegevuse tulemused, millele eelnimetatud seadust ei kohaldata.

Käesoleval juhul ongi vaidlus selles, kas Luule poolt lisatud salmidega loodi uus teos, millele laieneb autoriõiguse seadus.

Kohus nõustub Mari seisukohaga, et rahvalaul on elavas pärimuses kujunenud sõnadest ja viisist koosnev tervik. Rahvalooming ehk folkloor on põlvest põlve suuliselt edasi antud, sellel puudub kindel autor.

Vastavalt autoriõiguse seaduse § 5 punktile 2 ei kuulu eelnimetatud seadus kohaldamisele rahvaloominguteostele.

Kohus leiab, et talgulaul on rahvalooming. Kuigi Luule lisas omalt poolt talgulaulule mõned salmid, siis ei muutnud see talgulaulu olemust. Luule ei loonud uut teost, vaid täiendas talgulaulu.

Kohus leiab, et Maril oli õigus ilma Luule laste nõusolekuta kasutada talgulaulu nii koorilauluks seadmisel, kui ka laulikus kasutamiseks. Kuna tegemist on rahvalauluga, siis ei ole ka alust märkida autoriks Luule nimi. Veel enam märkida viisi autoriks Luule, sest viis on ikkagi algne, muudatusi ei ole selles tehtud.

Põhiseaduse preambula sätestab, et Eesti riik peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade. Põhiseaduse kommentaari punkti 22.3 kohaselt Eesti põhiseaduse preambuli alusideid konkreetiseeritakse, arendatakse edasi või garanteeritakse põhiseaduse paragrahvides. Mida suurem on preambuli sätete üldistusaste, seda laiem on selle integratiivne roll ja kontroll põhiseaduse ülejäänud sätete üle. Seda põhimõtet on asunud kindlalt ellu viima Eesti Riigikohus, kes tunnistavad preambuli normatiivset iseloomu. Seega on preambul aluseks põhiseaduse sätete rakendamisel.

Sellest tulenevalt leiab kohus, et põhiseaduse preambul on kaalukam, kui põhiseaduse §-s 39 kehtestatud omaniku või tema pärijate õigus enda loominguks. Kuivõrd talgulaul on rahvalaul, siis see on üks osa kultuurist, mille säilimist peab Eesti riik läbi aegade tagama.

Kohus leiab, et Luule pärijatel puudub õigus nõuda autoritasu ja käsutada oma ema väidetava loomingu üle. Eeltoodust tulenevalt jätab kohus hagi rahuldamata.

Kohus juhib tähelepanu, et autoriõiguse seaduse §-le 35 on hoopis Maril õigus kehtestada enda autoriõigus talgulaulust kohandatud koorilaulule. Vastavalt eelnimetatud seaduse paragrahvi 35 lõikele 3 tekib isikul, kes on loonud teise autori teose (algse teose) alusel uue, loominguiliselt iseseisva ja algsest teosest sõltumatu teose autoriõigus sellele teosele. Sellisel juhul tuleb ära näidata algse teose autori nimi, teose pealkiri (nimetus) ja allikas, kus teos on avaldatud. Lisaks lõikele 4 kohaldatakse käesoleva paragrahvi 1. lõike sätteid ka teostele, mille autorid ei ole teada (rahvaloominguteosed, anonüümsed teosed jms), teostele, mille autoriõigusega kaitsmise tähtaeg on möödunud, ja intellektuaalse tegevuse tulemustele, millele käesolevat seadust ei kohaldata (§ 5). Mari poolt talgulaulust kohandatud koorilaul on uus teos, millele laieneb autoriõiguse seadus.

Kohus selgitab lisaks, et rahvalooming vajab kaitset. Selleks, et kaitstud oleksid ka sellised intellektuaalse tegevuse tulemused, millele tänane autoriõiguse seadus pole kohaldatav, sealhulgas rahvaloominguteosed. Kohus leiab, et autoriõiguse seadust tuleks täpsustada, vastasel juhul tekib käesoleva kaasusega esile tõusetunud analoogseid olukordi, kus lisades rahvalaulule uusi salme, hakatakse nõudma autoriõiguse seadusele viidates autoritasu. Rahvaloomingu kasutamisele võiks kehtestada tasu, kuid selle võiks sisse nõuda, kas riik või rahvaloominguga tegelev asutus (muuseum, arhiiv), sest iga loomingu säilitamine nõuab investeringuid.

12. klass

III auhinnaline koht

Казус «Исходный код»

Aleksei Tarjan, Narva Soldino Gümnaasium

Juhendaja: Ljudmila Skokova

**Сущность права состоит в равновесии
двух нравственных интересов: личной свободы и общего блага.**

В.С. Соловьёв

ПРЕАМБУЛА

Современный человек существует в двух измерениях: реальном и виртуальном. Всемирная паутина опутала все сферы нашей жизни. Для многих людей полноценно жить означает общаться в социальных сетях, иметь доступ к различной информации, работать и отдыхать. В большинстве своем мы лишь пользователи, «поглотители» интернетовских благ. Немного найдется среди нас тех, кто по-настоящему увлечен инфотехнологиями, разбирается в тонкостях программирования и стремится узнать ещё больше. Современное общество остро нуждается в подобных специалистах, которых, как показывает жизненная практика, нелегко встретить даже среди выпускников соответствующих вузов. Интерес к сложному устройству компьютерного мира зарождается, как правило, ещё в школе, когда пылкий ученик впервые пробует свои силы на этом поприще. Кто из него получится в дальнейшем, хакер или борец с киберпреступностью, предугадать трудно...

Перенесемся в зал судебных заседаний, где слушается дело о незаконном доступе в компьютерную систему и подмене имеющихся данных. По этим пунктам Пенитенциарного кодекса обвиняются ученики 11 класса Лаури П. и Сергей Б. Попытаемся разобраться в логике прокурора и адвоката, а роль справедливого судьи возьмем на себя.

ГЛАВНОЕ ИЗ РЕЧИ ПРОКУРОРА

Молодые люди, вместо того чтобы учиться и готовиться к предстоящим экзаменам,

проводят время за весьма сомнительным занятием – они целенаправленно изучают HTML-коды веб-страниц Интернет-провайдеров. Зачем они это делают? Что пытаются найти? Как собираются воспользоваться полученной информацией? Отбросим эмоции и доверимся двум неоспоримым фактам:

1. Молодые люди воспользовались паролем администратора и получили незаконный доступ к данным сотен тысяч клиентов, а значит, могли использовать конфиденциальную информацию в личных целях.

2. Они совершили хулиганские действия, изменив пароль администратора и поместив предупреждающее сообщение на веб-странице Интернет-провайдера.

Молодые люди должны понести справедливое наказание, так как грубо нарушили статьи 217 и 206 Пенитенциарного кодекса о конфиденциальности персональных данных и поступили не только безответственно, но и противозаконно. Пресекать подобные действия и адекватно реагировать на них необходимо в интересах всего нашего общества.

ГЛАВНОЕ ИЗ РЕЧИ АДВОКАТА

Позволю себе напомнить суду известные слова Л.Вовенарга: «Прежде чем нападать на злоупотребление, нужно взвесить: можно ли устранить причины?» Вероятно, уважаемый обвинитель невнимательно ознакомился с деталями рассматриваемого дела и упустил главное. В своей речи я также буду руководствоваться исключительно фактами, которых, к слову, у меня больше.

1. Молодые люди собираются в будущем стать инфотехнологами, поэтому их интерес к приемам программирования закономерен, его даже можно назвать профессиональным. Как еще может совершенствоваться ученик, если не знакомясь с работами мастеров? Где еще можно изучить реально работающие приемы программирования, как не на сайтах крупных эстонских предприятий?

2. Незаконного проникновения в компьютерную систему в обход кода не было, так как исходный код веб-страницы открыт для публичного доступа.

3. Администратор, безответственно разместивший пароль со своим именем пользователя, сам нарушил закон о конфиденциальности личных данных. Следует указать также, что на 3 электронное письмо с описанием своего открытия Лаури не получил никакого ответа от администратора. Проверяет ли этот человек свою служебную почту? Если да, то почему он никак не отреагировал? Счел информацию неважной? Напомним, что предприятие подало в полицию заявление только после публикации в СМИ! Налицо вопиющий факт безответственного отношения администратора к своим служебным обязанностям.

4. Если бы молодые люди изменили пароль из корыстных побуждений, они никогда не сообщили бы об этом администратору и Интернет-провайдера, а воспользовались бы полученной информацией в личных целях. Однако они этого не сделали! Нельзя не отметить и тот факт, что Лаури ознакомился с данными своих родителей, а не посторонних людей, и этим и ограничился, что прямо свидетельствует о глубоко развитом этическом чувстве у наших подзащитных. Совершенно очевидно, мы не можем считать серьезным обвинение, основанное на том, что человек потенциально мог бы сделать, поскольку в этом случае кто из нас не преступник? В нашем демократическом государстве безусловно и безусловно действует презумпция невиновности (статья 22 Конституции Эстонской Республики), о существовании которой в полемическом запале, видимо, забыл уважаемый обвинитель.

Исходя из вышеприведенных фактов, считаю предъявленное моим подзащитным обвинение полностью несостоятельным.

Я В РОЛИ БЕСПРИСТРАСТНОГО СУДЬИ

В своей работе я руководствуюсь принципом древнегреческого философа Эпиктета: «Если ты хочешь быть беспристрастным судьей, смотри не на обвинителя, а на самое дело».

Внимательно изучив все факты, суд пришёл к решению оправдать учеников 11 класса Лаури П. и Сергея Б. по всем статьям обвинения (с небольшой оговоркой). В этом непростом деле важно то, что в действиях ребят отсутствовали злой умысел и корысть, о которых безосновательно пытался говорить обвинитель. Безосновательно, утверждаю я, поскольку не было приведено ни одного факта злоупотребления полученной информацией в личных целях, а наши домыслы, догадки и предположения отнюдь не являются аргументами против кого-либо. 4

Напротив, в деле мы находим другое: предприятие обвиняет молодых людей в хакерстве, чтобы избежать неловкого положения, в которое оно попало исключительно из-за безответственности и непрофессионализма администратора. Почему же за ошибки взрослых должны расплачиваться дети? Только ли потому, что они хуже разбираются в законах и их легче ввести в заблуждение? Именно администратор, разместивший пароль в открытом доступе, создал весь прецедент.

С морально-этической точки зрения взрослые также оказались не на высоте и преподали молодым людям урок двуличности и лицемерия. Ребята же поступили достойно, сообщив об источнике утечки информации непосредственно тем людям, которые и несут за неё ответственность. Единственная их ошибка в том, что они все-таки поменяли пароль администратора, и к этому формально можно было бы придраться, но, как мы знаем, молодежь категорична и склонна действовать радикально. Кроме того, это была крайняя мера, последний способ исправить ситуацию – ведь на письмо администратор не отреагировал никак: не только не ответил ребятам (еще раз позволю себе усомниться, читал ли он его вообще?), но и ничего на своем сайте не изменил. Что еще можно было сделать подросткам, желающим защитить личные данные своих родителей и всех остальных людей? Не станем обвинять их в том, что они не знали, куда и к кому обратиться в этом весьма непростом случае, ведь они уже обратились к сотруднику компании и что получили в ответ?

Итак, если посмотреть на ситуацию объективно, никакого злого умысла и вины молодых людей мы не обнаруживаем. Нам, взрослым людям, нужно прежде всего самим честно и ответственно относиться к своей работе, чтобы не провоцировать никого к совершению противоправных действий. В противном случае стоит ли винить кого-то, кроме себя, ибо, как сказано в Евангелии, «соблазны неизбежны, но горе тому, через кого приходят соблазны».

Žürii eripreemia väga omapäraselt, reportaažina lahendatud kaasuse eest,
mille vorm ja sisu moodustavad erilise harmoonia

Ristipuude kaasus

Anne Mari Hansaar, Tallinna Tehnikagümnaasium

Juhendaja Marve Randlepp

Kell on 18.34 kohtuistung on kestnud enam kui kuus tundi, kuid Tartu halduskohtu peakohtunik härra Tiit Pihelgas pole kohtuotsust veel teatavaks teinud. Asjaolusid raskendab

seegi, et nii hagejal kui kostjal on väga tugevad argumendid. Kumma argumendid peale jäävad, millise otsuse teeb kohtunik ja kuidas suhtuvad tema otsusesse mõlemad osapooled? Seda saame me teada mõne hetke pärast...

Probleem sai alguse, kui Lõuna – Eestis asuvasse Pühametsa valda taheti rajada kergliiklusteed, mis ühendaks Jaanimõisa korterelamuid lähedalasua vallakeskusega. Praegune tee on väga kitsas ja ohtlik, kuna asub liiklusrohke maantee ääres. Uus tee vähendaks oluliselt jalakäijatega juhtuvaid liiklusõnnetusi. Pealegi saaksid Pühametsa algkooli õpilased turvalise koolitee, mis säästaks nii mõnegi lapsevanema närve.

Jaanimõisa küla piiril pole aga sobivat kohta kuhu tee rajada. Ühel pool teed on hoonestatud kinnistu, mille omanik on hageja Mart Lepik. Teisel pool teed on aga riigimets, kus kasvavad ka iidsete ristipuud, mis kuuluvad MTÜ Pühametsa Pärandkultuuri esimehe härra Peep Rauda sõnul kohaliku kultuuripärandi hulka. Mida teha, kuhu tee paigutada ja kuidas koolitee turvalisemaks muuta – just nendele küsimustele täna kohtus vastust otsitigi.

Kohtusaalis on hiirvaikus. Hetke pärast astub saali peakohtunik Tiit, kelle näol on mingisugune kummaline ilme. Paremas käes on tal paks patakas valgete koopiapaberitega, mille ta istudes enda ette lauale asetab. Paludes kohtusaalis vaikust, selle ka saanud, hakkab kohtunik Pihelgas kõva selge häälega osapoolte argumente ette lugema: “Teie härra Mart Lepik väidate, et teie elumaja paikneb praeguse maantee servast 25 meetri kaugusel, uus tee asuks teie majale ebameeldivalt lähedal ja rikuks teie privaatsust. Uue teega tuleks teie plankaed lammutada ja õunapuud maha raiuda. Kohaliku vallavalitsuse ettepanekuga teile uus aed rajada ja uued puud istutada te rahul ei ole, samas olete te nõus, et kergliiklustee rajamine on vajalik.”

“Teie härra Peep Raud väidate, et riigimetsas kasvavad iidsete ristipuud, mis kuuluvad kohaliku kultuuripärandi hulka ja mida mitte mingil juhul maha raiuda ei tohi ja nõuate avalikes huvides sundvõõrastamist, kui Mart Lepik maa müümisega nõus ei ole. Samas ütlesite te oma monoloogis, et ristipuud asuvad tee ääres. Ülejäänud metsas asuvad siis teie sõnul harilikud männid?” “Just nii, härra kohtunik,” vastab MTÜ esimees rutakalt, justkui ta mõistaks, kuhu kohtunik oma jutuga jõuda soovib. Kohtunik jätkab: “Teie härra Lepik oma maast mitte mingi hinna eest müüma ei ole nõus, vastab see tõele?” “Jah, ma ei müü,” vastab Lepik oma otsusele kindlaks jäädes. “Sellisel juhul pean ma tegema ettepaneku rajada tee ristipuude taha, natuke sügavamale metsa sisse, kus praegu kasvavad männid. Nii jääksid iidsete puud alles, härra Lepiku krunt puutumata ja lapsed saaksid endale ohutuma koolitee,

mis kulgeks liiklustihedast maanteest veelgi ohutumas kauguses. Mida teie sellest pakkumisest arvate?” küsib härra pihelgas saalis viibijatelt, kerge muie suul.

Mõni minut mõtlemist ja esimene jaatav vastus on kõlanud. Kohtuistungit pealt kuulama tulnud kohalik Pühalepa valla sportlik elanik Mari Ankur on pingilt püsti tõusnud ja ootab, et tema otsusega liituksid teisedki kohalolijad. Järgmisena ütlevad oma jah sõna nii vallavanem, Euroopa liidu struktuurifondi esimees, mõlemad kohtu osapooled ja paljud teised. Sellega kuulutab peakohtunik Tiit Pihelgas kohtuotsuse lõppenuks. Kergliiklustee rajatakse väikese kaarega ristipuude tagant ja jätkub esialgsete plaanide kohaselt edasi.

Mitu kuud hiljem, kui avati värske Jaanimõisa - Pühametsa vaheline kergliiklustee võis kuulda nii mitmeidki positiivseid emotsioone kohtuniku kohtuotsuse üle. Pühametsa algkooli direktori sõnul saavad nüüd õpilased ja õpetajad teha turvalisi õppekäike ristipuude juurde ja uudistada nende puude taha varjule jäänud männimetsa. Kohalik pensionär Maie oli end ka toast välja ajanud ja kõneles meie toimetusele, kui palju abi on valda rajatud kergliiklusteest ja kuidas ta saab nüüd rahu kepikõndi harastada ilma, et tal oleks oht sõiduteele libastuda jne. jne.

Sellega on meie reportaaž siin kohal lõppenud, soovime ka teile kallid lugejad kõike head ja turvalist liiklemist.

